

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI

ENN MURDMAA: Kasvatuslikud küsimused esirinda!

A. A. LYYTINEN: Koolitervishoiust Soome kooles

A. ARET: Noorte hinnanguid oma suvest

OSKAR OJASSON: Kirjandusloo õpetamine progim-
naasiumi lõppklassis

Kooliuuendusnurk:

A. KALAMEES: Kehaline kasvatus algkoolis

Kirjanduse arvustusi ja ülevaateid

Kodumaalt

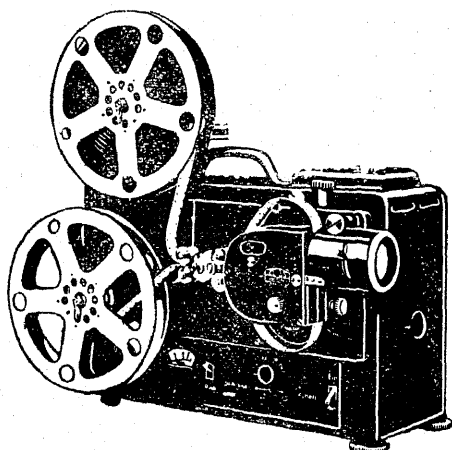
Hõimunurk

Välismaalt

Kas tunnete juba

valgusjõulisimat 16-mm
kitsasfilmi-projektorit

KINOX-N?

SIINJUURES LOETLEME MÕNINGAID OMADUSI:

1. Kaalult kerge ja kogult väike.
2. Käsitluselt lihtne.
3. Väike, vaevalt märgatav soojenemine.
4. Pretsioon - filmitranspordseade kolmehambalise haarajaga.
5. Edasi- ja tagasikäik ning üksikpiltide projekteerimise võimalus.
6. Kõik lüliljad ja reguleerimiskäavad ühel lülituslaul.
7. Projektori kallaku reguleerimiseks kaks spetsiaalkruvi.
8. Vahetatavad objektivid.
9. Kasutatav 110—220-v. alalis- ja vahelduvvooluga.
10. Saadaval projektsioonlampidega 200 W, 375 W ja 500 W.
11. Parim valgustusoptik spetsiaalkondensaatoriga ja peegliga, mis võimaldab projekteerida pilte järgmise laiusega:

200 W lambiga pildi laius 2,00—3,00 m.

375 W lambiga pildi laius 3,00—4,00 m.

500 W lambiga pildi laius 3,50—4,50 m.

ZEISS IKON projektorite tarvitusele võtmine koolides on lubatud Haridusministeeriumi kooliosakonna poolt.

Kõiki lähemaid andmeid annab

EESTI A.-S. C. SIEGELI ZEISS-OSAKOND,

Tallinn, Lai 29, telef. 419-87.

Täitke juuresolev sedel ja saatke see meile!

Esti A./S. C. Siegeli Zeiss-Osakond,

Tallinn, Lai 29.

Saatke mulle ostukohustuseta kataloog ja Teie müügitingimused KINOX-N kohta.

Nimi:

Adress:

KASVATUS

Eesti Õpetajate Liidu kasvatusteaduslik ajakiri.

Nr. 10

Jõulukuu 1939

21. aastakäik

ENN MURDMAA

Kasvatuslikud küsimused esirinda!

Meie hariduselu kõrgeim juhtiv asutis on oma ringkirjades korduvalt juhtinud tähelepanu väärnähtusile õpilaste käitumises. HM-i 1938. a. 15. X ringkirjas öeldakse, et

„õpilaste käitumises avalikes kohtades — tänavail, trammis, raudteel jne. — on korduvalt ilmsiks tulnud mõnesuguseid väärnähtusi ja sobimatusi — ebaviisakust kaasinimeste vastu, lärmitsemisi, omavahelisi tülitsemisi, edvistamist ja korraliku rühi ning kehahoiaku puudust...“

1938. a. 15. III ja 1939. a. 28. III ringkirjades juhitakse tähelepanu väärnähtusile õpilaste käitumisel raudteel ja raudteejaamades, 1939. a. IX ringkirjas — väärnähtusile käitumisel vähemusrahvusest õpilaste ja välismaalaste suhtes.

Õpilaste käitumine on põhjust andnud haridusjuhtidele sellest kõnelda koolijuhatajate ja õpetajate koosolekul.

Meie noorsoo „kraadestumise“ küsimust on ajakirjanduses arutanud peainspektor M. R a u d. „Uues Eestis“ ilmunud kirjutises „Noorsoo kraadestumise põhjusi“ ta juhib tähelepanu järgmistele seltskonnas kui ka noorsoos levinenud pahedele: tõusikus, parasitlikkus, boheemitsemine, „džimmid“, moodsad tantsud, vaba käitumine sugupoolte vahel, mõttelagedad ajaviite-jutuajamised, mis keerlevad peamiselt vaid seikluste ümber, kino-kultus oma moekarjetega ning elupõletamise romantikaga, kinoga sammupidav operett, kohviku-kultuur, bridži-epideemia jm.

Mitmed õpetajad maalt ning linnast, kellega olen kõnelnud õpilaste ja noorsoo käitumise üle, kurdavad samuti, et see jätab palju

soovida. Kurdetakse, näiteks, selle üle, et maal peod ja muud üritused ei seisa kuigi kõrgel tasemel ja et alkohol nende korraldamisel tikub tähtsat osa mängima. Levineb küll sport, eriti rekord-sport, aga vaimlised huvid jäävad tagaplaanile.

„Õpetaja Lehe“ k. a. 49. numbris V. A a r e juhhib tähelepanu järgmistele pahedele: 1) „kisma“ (kiskumine), „mis on õieti gladi-aatorite-, härja- ja kukevõitluste uuestisünd“; 2) tooreste sõnade tarvitamine, isegi keeleharjutustes; 3) labaste, noorsoole ebakohaste laulude laulmine, isegi noorsoo-koondustes.

Küll seda noorsoo ja õpilaste ebakohase käitumise registrit võiks veelgi pikendada... Ehk piisab toodud näidetest. Õieti halb oli meie noorsoo — ka koolinoorsoo — käitumine pärast Vabadussõda. Koolikord jättis siis väga palju soovida. Aasta-aastalt on asi paranenud. Kuid viimasel ajal näib ebakohane käitumine jälle hakavat hoogu võtma.

Meie, õpetajad, seisame tõsise ülesande ees: kuidas tõsta kõrgemale meie noorsoo käitumise taset. Küll ei suuda aga seda üksi kool teha. Siin peavad kaasa aitama kodud, kogu seltskond oma avalikelu tegevusega. Meie kõlbelise elu aluseid ei tohiks õõnistada kõige pealt kõrgemal, vastutusrikastel kohtadel seisvad isikud, kelles tahaksime näha kõrgeväärtuslikke inimesi. Meie ajakirjandus, teatrid, kinod, raadio, kirjandus ja seltsid ning ühingud ei tohiks jääda ükskõikseiks pealtvaatajajaks, kui on tegemist rahva elualuste õõnistamisega.

Mida tuleks aga meil, õpetajail, koolis teha? Meil tuleks niहुतada kasvatuslikud küsimused esirinda. Kas oleme seda küllaldasel määral teinud? Minu arvates oleme ju kasvatuslikkudest küsimustest kõnelnud kongressidel ja koosolekuil, kirjutanud oma ajakirjas, kuid oma koolitöös oleme siiski ikka rohkem mures olnud selle üle, kuidas suudaksime oma õppekava läbi võtta, et meie hätta ei jääks koolikatsumistel ja et meie lastevanemad meiega rahul oleksid, kui meie koolidest õpilased kesk- ja kutsekoolidesse hästi edasi pääsevad.

Ega ma õpetajaid kasvatusliku külje tagaplaanile jätmises ei süüdistagi või vähemalt täiel määral ei süüdistata. Peab ju õpetaja liikuma selles raamistikus, millesse ta on pandud liikuma.

Üheks raamiks on õppekava. Meie algkooli õppekava nõudmised on ikkagi liiga suured. Tuleb väga palju aega kulutada selleks, et õpilased kindlasti omandaksid kavas nõutud teadmised ning

oskused. Tuleb palju aega kulutada drillimiseks. Paratamatult peab kasvatustlik külge seejuures jääma tagaplaanile.

Teiseks raamiks on lastevanemate nõuded ning soovid. Need tahaksid kõige pealt, et lapsed koolist saaksid palju igasugust tarkust, et nad pääseksid hästi edasi kesk- või kutsekoolidesse.

Kolmas raam on need kesk- ja kutsekoolid, kes oma vastuvõtukatseil loomulikult ei saa vaadata sellele, kui hästi laps on kasvatatud, vaid kui hästi ta jagu saab keeleõpetuse ja matemaatika probleemidest.

Ja neljas raam on järelevalve-organid. Ma ei süüdistata sellega sugugi koolide inspektoreid, kui ütlen, et nad revideerivad rohkem õpetustlikku, vähem kasvatustlikku külge, sest teisiti toimimine oleks neil väga raske, kui mitte päris võimatu. Kasvatustlikust küljest saaks ju revideerida peamiselt välist külge: kas kooli ruumid, seaded, õppetarbed ning -vahendid on puhtad ning korras, kas laste käed, silmad, kõrvad, juuksed, riided jm. ei jäta midagi soovida, kas nende raamatud ja vihud on korras, kas lapsed oskavad viisakalt teretada jne. Lapse sisemine maailm ei avane aga revideerijale lühiajalisel vaatlemisel. Sellepärast siis on päris loomulik, et pearaskus revideerimisel langeb õpetustlikule küljele, kui kõige kergemini revideeritavale. On see aga nii, siis on inimlikult arusaadav, et sellele küljele ka koolis väga suurt rõhku pannakse.

Meil on õpetajate koosolekuil kongressidel ja kursustel kaunis tugevasti rõhutatud kooli õpetustlikku külge, on arutatud metoodilisi küsimusi. Kooliuuenduski on silmas pidanud peamiselt õpetustlikku külge, arutades individuaalset õppeviisi ja teisi metoodilisi küsimusi. On ju ka teine meie kooliuuenduses laiemat käsitlust leidnud küsimus — üldõpetus — õpetustlik küsimus, nagu seda näitab tema nimigi. Ma ei taha sellega öelda, et õpetustlike küsimuste arutamine ei oleks vajalik, kuid peale metoodiliste küsimuste arutamise peaksid suurel määral tähelepanu leidma ka kasvatustlikud küsimused.

Tähtis on küsimus, kuidas saaks koolis rohkem silmas pidada kasvatustlikku külge. On öeldud, et kasvatustliku külje rõhutamine on õpetaja asi. Kui õpetaja tahab ja oskab, siis ta võib igal õppetunnil ka kasvatustlikult lapsi mõjutada ja ühes õpetamisega tuleb ka kasvatada. See on ju õige. Kui õppetegevuses nõuame lapselt puhtust, korralikkust, kui äratame temas iseseisvat mõtlemist ja tegutsemist, arendame lapse fantaasiat ja muid võimeid, siis me

ju ühtlasi ka kasvatame last. Kuid ometi saame mõne õppeainega lapsele rohkem kasvatavalt mõjuda kui teisega. Samuti võib õppeaine mõne osaga last kasvatuslikult rohkem mõjutada kui teisega. Ilukirjanduse õige käsitlus, näit., peaks last rohkem kasvatuslikult mõjutama kui keeleõpetuse drill.

Oeldust järeldame, et tuleb küll õpetamisel ka kasvatuslikule küljele suurt rõhku panna, kuid peale selle tuleks silmas pidada, et meie õppekavas oleks suuremal määral neid aineid ja nende osi, mis võimaldavad suuremal määral rõhku panna kasvatuslikule küljele, ja et õppekavade nõuded ei oleks liiga suured, mille järelduseks oleks, et lapsed üle koormataks teadmiste omandamisestööga ja vähe aega jääks üle kasvatuslikule küljele.

Kuidas on lugu selle poolest meie õppekavadega? Kui ma 1926. aastal käisin Austrias ja Šveitsis nende maade rahvakoolidega tutvumas, kirjutasin ka sellest, et nende maade õppekavade ulatus 8-aastase õppeaja juures on umbes sama suur kui meil 6-aastase õppeaja juures, nii et, näit., seal alles 6. klassis õpetati mõnda seda aineosa, mis meil õpetati juba 4. ja 5. klassis. Meie algkooli õppekavasid on küll vahepeal muudetud ja seejuures ka nende ulatust pisut vähendatud, kuid siiski on see veel liiga suur. Mul on juhus olnud kooli vastu võtta õpilasi, kes enne olid õppinud välismaal, Ameerikas ja mujal. Need õpilased olid, näit., oma matemaatiliste teadmiste ja oskuste poolest meie õpilastest paari klassi võrra taga. Teame ju, et, näit., inglise koolides ei panda nii suurt rõhku teadmiste hulga omandamisele kui just kasvatuslikule küljele. Niisiis, üks tähtsam nõue meie õppekavadele oleks: välja sealt liigne ballast!

Teine nõue oleks: rohkem rõhku kirjandusele! Mittegi jälle mõnesugusele kirjanduse teooria läbivõtmisele, vaid eetiliselt ja esteetiliselt kõrgelseivate lugemispalade õigele läbivõtmisele. Seejuures tuleb paratamatult kärpida õigekirja ja õigekeelsuse nõudmiste ulatust.

Standardlugemikkudes ilukirjanduslikkude palade maht on suu- resti kärbitud ja esirinda on nihutatud populaarteaduslikud proosa- palad. Need viimased ju küll arendavad lapse mõistust, kuid nende kasvatuslikku mõju ei saa kuidagi võrrelda ilukirjanduslikkude

palade kasvatustöö mõjuga. Laps peab nägema ja tundma õppima esteetiliselt ja eetilisel kõrgel astmel seisvaid inimesi ja nende vaatlemine ei saa jääda ilma mõjuta lapse hingesse. Ja seda on väga vaja, eriti meie ajastul . . .

Kolmas nõue oleks: Rohkem rõhku tööõpetusele. Tööl, ka just füüsilisel, on inimese elus ülisuur tähtsus. Maal lapsed maastmadalast õpivad mingisugust tööd tegema. Töötegitajal on elu täidetud väärtustlike momentidega kui lõbunautijal. Töö kasvatab inimest, alaline lõbunautimine rikub teda. Linnalastel, kellel pole kodus harilikult mingisugust tööd, eriti poistel, on sellepärast kiusatus väga suur sattuda tänava mõju alla. Oleks hea, kui ka linnas lastele leitaks nende vabal ajal mingisugust jõukohast füüsilist tööd. Tööõpetuse tundide arvu algkoolis tuleks jällegi 4 tunni peale nädalas tõsta ja tööõpetuse tunnid tuleksid sisse seada ka keskkooli ja gümnaasiumi kõigis klassides. Kui koolis õpitakse tööd tegema ja tööst lugu pidama, siis leitakse võimalusi ka kodus vabal ajal füüsilist tööd teha.

Muidugi loovad õpetaja ning tunnikavad ainult vajaliku raami kooli kasvatustöö jaoks. Õpetaja ülesanne on ikkagi seda raami täita väärtustlike sisuga. Suur kasvataja Leo Tolstoi on öelnud, et kõige tähtsamaks teguriks kasvatustöös ta peab kasvatajat ennast, kasvataja isikut. See peaks küll õige olema, sest ei suuda see õpetaja kasvatada õpilast, kes ise kui inimene ei seisa kuigi kõrgel tasemel. Seepärast iga õpetaja peab püüdma läheneda kõrgeväärtustlike isiksuse ideaalile. Õpetaja, kes seda ei püüagi, ei seisa oma kutse kõrgusel. Ainult oma kutse kõrgusel seisev õpetaja aga leiab teed laste südame juurde ja suudab neisse mõjuda kasvatustööst.

Peale õppetöö võivad koolis kasvatustööst mõju avaldada mitmed koolitööga ühenduses olevad üritused: koolipeod, aktused, õpilaste ringide töö jm. Kuid seda ainult siis, kui nad on hästi korraldatud ning kõrgeväärtustlike sisuga täidetud. On ju vägagi arvustavalt suhtunud koolipidudesse. Kuid miks? Tuuakse ette koolipidude madalat kunstilist tasapinda. Muidugi, kui koolipidude korraldamise peamiseks sihiks on hankida ainelist tulu, siis küll ei ole otstarbekohane neid korraldada, kuna nad nõuavad lastelt õige palju tööd ning vaeva. Kui aga koolipeod suudavad pakuda õpilastele ka kunstilist naudingut oma ilusate laulude ning muusikaga, ilusate luule- ning proosapalade kui ka sisukate lastenäidendite ettekandmisega, siis õpilaste töö ning vaev ei ole olnud

asjata, vaid koolipidude korraldamisega on tehtud ühtlasi tõsist kasvatuslikku tööd.

Kooli kasvatustöö ei anna häid tulemusi, kui kodu seda maha löhub, mis kool lapses üles ehitab. Iga õpetaja teab, et kodud seda ka pahatihti teevad. Ja me ei saagi ju nõuda kodudelt seda, mida nad ei ole võimelised andma: kasvatajad kodudes sagedasti ei ole kui inimesed ise kuigi kõrgel tasemel, ei ole ka neil õiget arusaamist kasvatuslikes küsimusis ja segadasti puudub neil — nii hästi isal kui ka emal — võimalus oma laste kasvatust juhtida, kuna nad suurema osa oma ajast on sunnitud kodust eemal olema. Lastevanemate koosolekud koolides püüavad küll selgitada lastevanemaile kasvatuslikke küsimusi, kuid suuri tulemusi ei saa see siiski anda, sest esiteks, ei võta koosolekuist harilikult osa just need lastevanemad, kellele seda selgitustööd kõige rohkem vaja oleks, teiseks, nõuaks küsimuste selgitamine palju põhjalikumat ja süstemaatilisemat tööd, kui seda suudaksime teha lastevanemate koosolekuil, ja, kolmandaks, ei ole ju kasvatamine ainult arusaamine ja teadmise küsimus, vaid kõige pealt kasvataja isiku küsimus, ja isikuid ei saa luua mõne selgituskoosolekuga. Muidugi ei taha ma sellega öelda, et ei tuleks lastevanemate koosolekuid pidada, vaid olen ainult juhtinud tähelepanu raskustele, millised on ees käesoleva küsimuse lahendamisel. Siin peaksid koolile appi tulema kirjandus, ajakirjandus, teater, kino ja vastavad organisatsioonid, kuna kool üksi ei suuda seda rasket küsimust lahendada. Tänuväärsele tööle ongi asunud Koduse Kasvatuse Instituut, korraldades suurel arvul koosolekuid, millistel selgitatakse kasvatuslikke küsimusi, luues lastevanemate ringe kasvatuslike küsimuste süstemaatilisemaks läbitöötamiseks ja kirjastades rea kasvatusliku sisuga odavaid rahvaraamatuid.

Väga tähtis oleks kasvatustööd jätkata ka nende noorte seas, kes on juba algkoolist välja astunud, kuid ei jätkata oma õppimist mõnes teises koolis. Õieti ja hästi korraldatud noorsooorganisatsioonide tegevus peaks head vilja kandma. Viimasel ajal on meil suuresti tegemist olnud noorsoo-organisatsioonide ühise nimetaja alla viimisega, kui nii väljendada võiks. On aga vägagi küsitav, kas see ongi nii suur pahe, et meie noorsoo-organisatsioonid ei ole ühenimelised. Kas ei ole ka elu õige mitmepalgeline? Kas ei ole ka noorte püüded ja tungid mitmesugused? Minu arvates tuleks peaarõhk panna noorte organisatsioonide tegevuse sisulise külje tõst-

misele. Ja selleks oleks väga palju vaja ära teha. Väga suur tähtsus noorsooorganisatsioonide tegevuses oleks headel noorte juhtidel. Kui meil neid oleks! Need peaksid suutelised olema kaasa kiskuma noori ja neid viima huvitavasse tegevusse, mis neid köidaks ja ühtlasi neid kasvatavalt mõjutaks. Hästi korraldatud asi nõuab aga ka suurt ainelist kulu. Kui meil oleksid head noortejuhid, siis ei tohiks ka ainelise toetamisega kitsi olla.

Noorsoo kasvatamine ei ole ainult kooli ülesanne. Küll tuleb koolis kasvatustööle rohkem rõhku panema hakata, kuid see töö peab jätkuma ka noorsoo-organisatsioonides ja kasvatustööle peaksid kaasa aitama ka kodud ja kõik need asutised ja isikud, kellele on kallis meie rahva tulevik.

A. A. LYYTINEN

Koolitervishoiust Soome kooles

Meie aja püüdeks on tuua kool üha lähemale elavale elule. Meie aja püüdeks on ka tervishoiu ulatamine kooli piirkonda. See ongi hästi mõistetav, sest tervishoiu tähtsus meie aja hariduselule on aasta-aastalt kasvanud. Võib öelda, et tervishoiu toomine koolidesse on üleilmlik liikumine. Ka Soome Arstideselts tegi 1885. aastal ettepaneku eriliste ülesannetega täpselt määratud arstide toomiseks koolidesse. Sihiks oli kooliarstide korralduse levitamine ka maakohdadesse. Ettepanekus oli isegi selline — tuleb möönda vägagi kaugele — punkt, et arstid peaksid kuuluma rahvakooli juhatusse. Kooliarstidetegevuse ellukutsumist pooldati soojalt ka pedagoogide poolt, mis ilmnis pedagoogilise ühingu arvamiselavaldis ja paari õpetajate päeva otsusis. Need eraisikute poolt tehtud algatused mattusid siiski ametiasutuses ja asja lähemat arutust ei võetud enam ette. Küsimuse võttis uuesti päevakorda Tervishoiuvalitsuse peadirektor v. Wahlberg 1903. aastal oma ettepanekus kooliarstide ametite ellukutsumise asjus alg- ja tütarlastekoolidesse ning arstliku järelevalvete korralduses tervishoidlikel põhjusil maa rahvakooles. Ettepanek oli üksikasjalik ja hoolsalt põhjendatud. Selle kohta paluti arstide seltside arvamisi, kus asja üldse pooldati. Siis jäi selle lähem korraldus valitsuse poolt määratud komitee kätte. See vaheldus siiski oma koosseisult ja käsitles asja aeglaselt. Asi sai uue tõuke 1909. aastal, kus eduskund esitas palve kooliarstide

tegevuse korraldamiseks. Valitsus määras 1912. aastal komitee, mis valmistas kooliarstide korralduse eelnõu. Komitee, kelle liikmeks oli muu seas professor Max Oker-Blom, avaldas aastal 1915 põhjaliku lausendi koolitervishoiu ja eriti kooliarstide tegevuse korraldamise kohta Soome kooles. Sellele lisandus ka üksikasjalik ettepanek arstide paigutamise vajaduse kohta seminaresse. Samal ajal tehti ettepanek tervishoiu ülemrevidendi ameti asutamiseks koolivalitsuse juurde. Sellesse ametisse komitee leidis vajalikuks nimetada mõnd koolitervishoiuga lähemalt tutvunud arsti.

Neid häid kavatsusi katkestas siiski maailmasõda ja sellele järgnenud segaduste-aeg. Maa sai iseseisvaks. Nagu kogu tervishoidlik ja sotsiaalne töö pääses ka koolide tervishoiu eest hoolitsemine alles vabadussõja järele õigesse hoogu. Vaba kodanikutegevuse abil hakati parandama ühiskonnas neile raskeil aegadel tähelepanud puudusi. 1920. aastal asutati *K i n d r a l M a n n e r h e i m i L a s t e k a i t s e l i i t* (Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliitto), mis on tegutsenud teerajajana nii mitmeil laste ja noorsoo heaolule sihitud aladel. See liit pööras oma tähelepanu ka koolide tervishoiu parandamisele. 1921. aastal palkas ta esimese koolitervishoiu-õe. Järgmisel aastal kutsus Liit dr. Carl Schiötzi loenguid pidama koolilaste tervishoiu üle. 1922. aastal korraldati liidu algatusel esimesed kooliõdede kursused. Koolivalitsus suhtus heatahtlikult sellesse töösse, ergutades oma ringkirjades koolirevidente tegutsema selles suunas, et kooliõdesid võetaks koolide teenistusse. Asi võetigi kõne alla mitmel rahvakooliõpetajate koosolekul. Kooliõdesid hakati üha enam võtma koolide teenistusse.

Tervishoid on Soomes, nagu kõikjal mujalgi meie ajal, peamiselt koondatud linnadesse. Nõnda on kooliarste erakooles olnud juba 1880. aastast peale ja mõne linna rahvakooles 1900. aastast alates. Koolilaste tervishoiu viimine maale on siiski harvaasustatud Soomes, mille rahvastikust 80% elab maal, eriti tähtis kultuuriküsimus. Seda enam, et majanduslik seisukord on maal nõrgem linna omast. Tervishoiu- ja haigeravipersonaali on samuti kogu aeg maal olnud puudulikult.

Võimsat edusammu olude tasandamise suunas neil aladel tähendas see, et Eduskund 1926. aastal võttis vastu seaduse, mille järgi riik tasub kaks kolmandikku neist kuludest, mis maakogukondades lähevad muu seas tervishoiu alale. Selle hulka kuuluvad kooliarsti- ja kooliõetgevusest sõltuvad kulud. Kindral Mannerheimi

Lastekaitseliit moodustas kooliarstivolikogu, kes koostas rahvakoolide kooliarsti-juhised. Liit tegi jõulist propagandat koolide tervishoiu heaks. Kooliõpilaste järelevaatuse jaoks koostati tervisekaart ning aasta-aruandeleht, milliseist viimane saadetakse iga aasta koolivalitsusele. Neist lehtedest selgub kooliõpilaste tervislik seisukord ja koolide tervishoidlikud olud. Nende täitmine on sunnitud riigitoetuse saamisel.

Aastal 1932 korraldas Lastekaitseliit koos kogukonnaarstideühinguga erikursuse kooliarstidele. Kursus sisaldas ka loenguid emadekaitsest ja väikelaste-hoiust.

Kooliarstitegevus on aasta-aastalt läinud edasi. 1929—30. õppeaastal oli alevites, tihedalt asustatud ühiskonnis ja maakogukonnis 176 kooliarsti, haarates umbes 30% kõigist kogukondadest. Tõelikult on juba suurem osa rahvakoolilastest korraldatud tervishoiuringkondadesse, kuna kooliarst on juba igas linnas ka rahvakoolide arstiks. Need maakogukonnad, kus asi ei ole veel korraldatud, on väikesed ja vaesed kogukonnad sisemaal ja piiri ääres. Seal harilikult ei ole veel mingit arsti.

Kooliarst vaatab lapsed läbi kolm korda nende kooliskäimise kestusel. Alama kooli esimeses ja ülema kooli esimeses ja neljandas klassis. Ka teiste klasside nõrgad ja kahtlased lapsed vaadatakse läbi. Arst käib koolis nii sügisel kui kevadisel semestril. Järelevaatuseks on kasutada Kindral Mannerheimi Lastekaitseliidu poolt väljaantud üksikasjalik juhised. Tulemused tähendatakse üles tervisekaardile.

Kõrvuti kooliarsti tegevusega on aasta-aastalt enam levinenud ka kooliõe tegevus. Kooliõde on võetud peaaegu kõikide nende koolide teenistusse, kus on olemas ka kooliarst. Kogemused on osutanud, et kooliõe töö abil tervishoidlik selgitustöö, mida maal valusalt vajatakse, pääseb ka k o d u d e s s e.

Koolide tervishoiu edendamine on käinud kõrvuti teise tervishoidliku ja sotsiaalse uuendusega. Kool on lähedas ühistöös kõikide ühiskondlike nähtustega ja elava eluga. On tuntud tõsiasi, et üldine lastehoiu tase on emakaitse ja lastehoiu teenel väga paranenud. Sellest annab tõeliku pildi seegi, et a l l a ü h e a a s t a s t e s u r e v u s on langenud 1920. aastast poole vähemaks. See arv on tõeline tervishoidliku ja ka muu kultuuri osut. Võidakse liialdamata öelda, et see on suurim saavutus, milleni iseseisev Soome on jõudnud. Meie kool on saanud otsest

ja kaudset kasu sellest edusammust seeläbi, et uue põlve kehaline tase tõuseb üle kogu maa. Laste välimuski paraneb aasta-aastalt. Lastele sihitud suurenev lugupidamine ilmneb ka nende välimuses. Suurenenud hoolitsus lapse esimesil kriitilisel aastail mõjutab asjaolu, et koolitulevad lapsed on aasta-aastalt paremas seisukorras.

Koolilaste tervishoiuga on vahenditult ühenduses koolitoitlusküsimus. Riik kannab sellest sõltuvaist kuludest maal samuti kaks kolmandikku, mis loomulikult hõlbustab kogu korraldust. Maa kaugetes osades on rahva majanduslik ja hariduslik tase veel vähenõudlik. See ilmneb muu seas selles, et neis Soome osis koolilaste keskel esineb alatoitlust. Suurenenud selgitustöö ja hoolekande mõjul see nähtus väheneb aasta-aastaga. Siiski on veel praegugi maal rahvakooliõpilaste keskel umbes 10% alatoitluse all kannatavaid.

Kooliõpilaste hambaravi on edenenud ka aasta-aastalt. Läänud aastast alates aitab riik sedagi $\frac{2}{3}$ osas, lugedes ka hambaravi tervishoiu hulka kuuluvaks. Soomes tegutseb praegu umbes 30 koolihambaarsti. Arvata ja loota on, et nende arv preagustes oludes üha kasvab. On ju hambaravil suur tähtsus koolilaste tervisele, nii et asjale maksab juhtida tähelepanu.

Koolilaste tervishoiul on suur tähtsus kogu kasvava põlve töövõimes ja healus. Selle abil saadakse suurte rahvakihtide tähelepanu juhtida nende tervist ähvardavate hädaohtude nägemisele. Arstiteaduse arengus pannakse iga aasta enam rohkem rõhku varajasele diagnoosile, kuna enamjagu haigusi paraneb, kui abi antakse õigel ajal. Mis on tõepoolest tänulikum kui haiguste otsimine sel ajal, mil paranemine veel on võimalik! Eeskätt just noor, kasvav organism peidab endas paranemise idu.

Selleks eeskujuks, kuidas kooli tervishoiuski võib teenida otse ühiskonda, olgu mainitud järgmine talitusviis. Kõigis kultuurmais on hakatud viimastel aastatel tegema lastele nõnda nimetatud tuberkuliini katseid, milliste ülesandeks on selgusele jõuda, kas asjaosaline on elanud sellises ümbruses, kus ta on võinud saada nakkuse.

Kui sama perekonna lastel katse on positiivne, siis on peaaegu kindel, et laste lähimas ümbruses on nakkusepesa. Nõnda on võidud jõuda selgusele oma ümbrusele hädaohtlikus tuberkuloosi-põdevas isikus, — kas üks lastevanemaist või keegi muu nende kodus olev isik põeb tuberkuloosi. Sellise inimese toimetamist raviausutusse või

kas või inimesele endale ta tervisliku seisukorra selgitamist tuleb juba pidada suureks saavutuseks.

Just tuberkuloosi vastu võitlemises võib märgata seda, et koolilaste tervishoid on samal ajal kogu „ühiskonna tervishoid“.

Koolilaste tervishoid on ka sellelt seisukohalt vajalik, et see on sihitud noortele inimestele, kelledest enamjagu esimest korda oma elus tulevad arstlikule järelevaatusele. Need järelevaatused on selle tervishoiu-süsteemi osaks, mille otstarbeks on mass-järelevaatuste abil võtta rahva sügavad kihid tervishoidliku hoolekande alla. Selist sügavat kundi tervishoiu põllul on ka teised mass-järelevaatused, nagu, näit., tuberkuloosi-järelevaatused ja sõjateenistuskohuslike noorsoo järelevaatus. Tervis on nii üksikule kui ka ühiskonnale niivõrd tähtis, et selle selgitamiseks tuleb teha tööd. Teiselt poolt tuleb mõista seda, et üksikisikul või, lastest kõneledes, nende vanemal ei ole seda arvustusvõimet, mis paneks küllaldaselt tähelepanu juhtima võimalikult algava, hiiliva haiguse sümptomidele. Ühiskond ei ole hoolitsenud selle eest, et ta kooliõpetuses või muus kodanikuõpetuses saaks arvustusvõimet ja teadmisi neis asjus. Seda suurem põhjus on ühiskonnal katsuda parandada oma hooletust sel viisil, et ta korraldab siin mainitud tervisliku seisukorra järelevaatusi.

Õpilasi järele vaadates märkab kooliarst, kui nõrgal alusel rahva kodud on tõepoolest üldise tervishoiu suhtes. Oleks seetõttu vältimata ka kooliõpetuses anda vastav koht t e r v i s h o i u õ p e t u s e l e. Rahvakooli tervishoiuõpetus sünnib koos looduslooga. Õppe- raamatud on loodusteadlaste poolt kirjutatud ja tervishoiu suhtes teoreetilised.

Tervishoiu õpetuse sarnase seisukorra juures oleks soovitav, et sellest võtaks osa kooliarst või kooliõde. Kooliõde juhises mainitaksegi, et ta peab kõnelema lastele tervishoidlikke jutukesi. Ei piisa sellest, et kõneldakse vaid lastele, tuleb teha selgitustööd ka emade hulgas. Neile võib koolis eri koosviibimistel, pidudel, koolipidudel ja nii edasi kõnelda laste tervishoiust, toitlustamisest ja elukombeid puutuvaist küsimusist. Veel suuremat kandvust saab asi, kui kooliarst ise võtab oma hooleks lastevanemate tervishoidliku selgitustöö. Propaganda tähtsust tervishoiutöös on meie aeg täielikult tõestanud.

Rahvakool peab olema ka tervishoiutöös keskuseks, kust selgitust levitatakse kõikjale ümbruskonda. See töö saavutab oma täie-

liku mõju sel puhul, kui tema abil saadakse lastehoid algusest peale paremasse olukorda.

Kui meie vaatleme kooli tervishoidu laiemalt aluselt, siis peame nentima, et ka õpitajail on põhjust suhtuda pooldavalt lastekaitse töösse. Nõnda ongi lugu Soomes, sest meie suurtes lastekaitseorganisatsioonides on õpetajad olnud tegevuses nende algusest peale.

Ühele praktilisele tervishoiu alale peaks koolis juhitama enam tähelepanu kui siiani, nimelt õnnetusjuhtude-tõrjele. Praegusaegne rahutu elu põhjustab seda, et kooliealiste laste hulgast saab enneaegselt surma või vigastada, kahjuks, liig rohke arv noori. Selles suhtes oleks kindlasti abiks tõhus ja näitlik õpetustöö.

Lõpuks tuleks mainida veel selle seaduse muutmisest, mille ülesandeks on kõigi meie maa laste korraldamine organiseeritud tervishoiule alluvaiks. Tervishoiuvalitsus tegi ettepaneku maaümbruskondade tervishoidlike olude uuendamiseks, mis haarab muu seas seda, et igasse kogukorda asuks tööle kogukonna-arst, kes samal ajal tegutseks ka kooliarstina. Eduskund võttis selle seaduse vastu 1939. aastal. Seega alluvad nüüd kõik rahvakoolilapsed kooliarsti järelevaatusele. Nimetatud asjaolu tähendab suurt edusammu rahvatervishoius.

Areng läheb edasi selles suunas, et vähehaaval korraldatakse ka koolilaste haigeravi, kuna eelnimetatud ettepanekut arutades valitsusele esitati sellesse puutuvaid soove. Kahtlemata olekski soovitatav, et kooliarst last järele vaadates ja nentides temas võimalikke vigu ja haigusi, ka neid raviks. Otse praktilised seisukohad nõuavad sellist korraldust. Meie harva-asustatud ja kehval maal ei ole vaesel maarahval ka muide küllaldast võimalust abi saada oma haigustele, nii et lapse arstlikule järelevaatusele tulemise järgi tundub täiesti asjalikuna ja kohasena nõue, et haigusi ka ravitaks. Arsti seisukohalt on see samuti meeldivam, kuna siis temagi töö ulatub sügavamale. Kooli heaks sel alal tehtud töö mõju kasvab märgatavalt ja saab osaks ka suuremat lugupidamist.

Ka keskkoolesse on iseseisvuse ajal korraldatud tervishoidlikku järelevalvet. Kooliarst on olemas kõigis riigikoolides, kuid erakoolides vaid mõningais. Keskkooliõpilasist umbes 45% on praegu arstliku hoolekande all. Arst vaatab õpilased järele tavaliselt I, V ja viimases klassis ning nõrku õpilasi ka teistest klassidest. Mitmeis koolides võetakse ette tuberkuloosikatseid. Keskkooliõpilaste tervislik seisukord on üldse parem kui rahvakooliõpilasil, mis on arusaadav. Siiski

on ka nende seas nõrku ja kahvatuid umbes 6%. Keskkooles tuleks eriti juhtida tähelepanu meelte, esmajoones silmade ravile. Kooli põhjustatud lühinägelikkust esineb võrdlemisi rohkelt.

Kooliarsti tegevust peaks laiendama nõnda, et ka kolmanda klassi õpilased vaadataks järele. Samuti oleks vajalik, et ka era-koolid saaksid riiklikku toetust kooliarsti palkamiseks.

Meie ajal on juba üldiseks saamas arusaamine, et lapse kehaline heaolu ja vaimline seisukord on kõige lähedamas ühenduses teineteisega. Tegelikus elus tähendab see seda, et lapse edenemine koolis oleneb suurel määral ta tervislikust seisukorrast. Koolilaste tervishoid on eriti tähtis seetõttu, et kooliskäimisega on ühenduses mitmes olukorras otse kehaline pingutus. Mõelge vaid näiteks neid pikki kooliteid, mis lastel on ees harvaasustatud maakooles! Need panevad lapse vastupanu juba võrdlemisi tugevale katsele. See on seda ilmsem, kuna toitlustusseisukord on samades kohtades üldiselt nõrk.

Teiselt poolt võib tähele panna, et koolikursus kasvab üha. Meie mitmekülgsest arenev aeg toob endaga kaasa uusi aineid, mis tuleb võtta kooli kavasse. Koolitöö vaimline koormatus kasvab. See nähtus võib põhjustada tervislikke rikkeid, kuna ei jää aega ja võimalust liikumiseks ja kehaliseks tööks.

Korraldades koolisundust ja „mobiliseerides“ kõik vanaduseklassid seda hariduskohustust täitma, on riik ka moraalselt vastutav selle eest, et laste tervis neil aastail säiliks. Kooliaeg on noore inimese kriitiline vanaduseaste, mis paneb aluse hilisemale tervisele. Teiselt poolt on isik siis vastuvõtlik mitmeile haigusile ja nõrkusile, näit., tuberkuloosile. Võime öelda, et kodaniku elufaasid ja tema ühiskondlik kõlbulikkus olenevad neist kehalise ja vaimlise kasvu aastaist.

Koolidele sihitud tervishoiu ülesandeks on koolide tervislike olude edendamine ja õpilaste kaitsmine haiguste ja vigastuste eest. See töö toetab kasvatustööd ennast ja aitab kooli tema sihtide taotlemisel.

A. ARET

Noorte hinnanguid oma suvest

1.

Suve, oma õnne-aevu, ootavad noored sügava igatsusega ja aimlevad päeva-uneluis ta rõõme. Aprillikuust alates võib märgata spontaanse huvi kahanemist õpingute vastu. Kunsttehislikult saab ju teataval tasemel hoida töö tinsust, ehkki õpilaste ja õpetajate närvienergia suurema kulutuse varal. Õpilased tahaksid uurida, ütleme, putukate elu, kuid õpetaja sunnib õppima grammatikat! Huvitav on jälgida, kuidas kevad hõivab nõrgematahtelisi õpilasi. Ühe sõnaga, kevad on raske kummalegi poolele, seda osalt just selletõttu, et koolitöö pole kuigi tõhusal määral kohandatud kevadiste töötingimustega.

Suve oodates osa õpilasi lailab ebamääraseis meeleoludes, teine osa aga ehitab enamvähem konkreetseid plaane suveveeduks. Lähemate plaanide tegijaid on vaadeldavate andmete järgi (ankeedist Narva I progümnaasiumis ja gümnaasiumis 1938. a. sügisel) poiste seas 50% ja tüdrukute seas 57%, kokku 54% vastajate üldmäärast, seega umbes pooled. Konkreetsema plaanitsuse puudumine ca 50%-l seletub vististi kahe seigaga: 1) noored on üldse oleviku-inimesed, kes elavad antud momentides täie sõõmuga, vähe mõeldes minevikule ja tulevikule, ja 2) rõhuval osal noorist kulgeb suveveet perekonnas kujunenud šablooni järgi, milles muudatuste otsustajajaks on pealegi vanemad.

Võib arvata, et plaanitsemisest hoiavad tagasi ka kainestavad kogemused. Üsna kaaluval osal noorist ei üindu suveveetmise kavatsused, vaadeldaval suvel 49%-l plaanisepadest (43% poistest ja 59% tüdrukuist). Vanuse tõustes kogevad noored üha enam isiku sõltuvussidemeid. Realiteet, „teiste“ huvide-maailm kitsendab soovide autarkiat ja süvendab kompromissi-teadvust. „Mina“ õpib arvestama „olusid“.

2.

Rõhuv enamik, nimelt umbes kolmveerand, on oma tegevusega suvel jäänud rahule. Midagi tegemata jäi, mille ärajätmist kahetsetakse, poistest 22%-l ja tüdrukuist 32%-l, kokku 28%-l õpilasist. Täisealiste seas oleks kahetsejate arv arvatavasti suurem, sest täisealised analüüsivad „eelarvete“ ja „aruannete“ suhteid enam kui

noored tuisupead ja elavad läbi kavatsuste ning nende mittetäidumise valusat vahet sügavamini ja pidevamini.

Sündmused noorte suvises elus on üldiselt tavalised. Küsimusele: „kas juhtus Teie elus sel suvel midagi erakordset?“ vastas jaatavalt 18% õpilasist ehk umbes üks viiendik (poistest 15% ja tüdrukuid 21%). Laadilt on erakordsed sündmused mitmekesised. Loetleme: suri vanaisa ja nägin esmakordselt uppunut, õppisin ujuma, sisseastumiseksam keskkooli, sain kääbuspapagoi, kukkusin käeluu paigast, sõit Munamäele, laulupeo külastamine, vahetasin elukohta, õe abiellumine, maatöö, vanemad omandasid talu, ema haigus, kaotasin surma läbi kalli inimese, kurameerimine, sain abieluettepaneku. Jne.

Sündmusi tundmuselise tõhu järgi võime jagada lõbulisteks ja norulisteks. Nende osamäär mõjustab üldhinnangut suve kohta.

Noruliste juhtumuste raskeimaks liigiks on ü r m a d. Neisse sattus õpilasist 11%. Mainitakse jalga-astumisi (3), haigestusi (2), põletust, allajäämist, käeluu-nikastust ja uppumisohtu. Tütarlapsed pole oma õnnetuste avaldamises nii avameelselt kui poisid.

Hingelist laadi ürmiks on p a h a n d u s e d j a t ü l i d. Neid mainib 12% poistest ja 16% tüdrukuid, kokku 14% õpilaste üldarvust. Ülejäänud 86% ei mäleta või ei hinda märkimisväärseks oma selliseid juhtumusi.

Kas keegi ise tegi midagi kahetsusväärset, sellele vastab jaatavalt õige väike osa noorist, ainult 14% (poistest 10% ja tüdrukuid 17%). Paistab, et tüdrukute süüme on suhteliselt hellem. Rõhuv enamik ei leidnud oma tegudes laidetavat. Kuna kahetsuse fenomen on hingelise arengu ning kasvatuselise käigus olulise tähtsusega, vajab küsimus lähemat uurimist.

Peale ürmade, pahanduste ja tülide, mis on akuutsed, kiiresti mööduvad norutekitajad, toob endaga tugeva norutunde hingeline seisund, mida tunneme i g a v u s e n i m e all. Noorusaeg ei peaks olema igavuse-aeg; ootusepärast on igavust kannatanud noorist vähemik, nimelt 11%, sellest poistest 9% ja tüdrukuid 13%. Igavust kannatavate noorte arv näib tõusvat vanusega, kusjuures järsk tõus näib tekkivat küpsemiseas (meie tabelis näeme pärast 15 e.-a. huvi järsku tõusu). Andmete vähesuse tõttu saame seda kindlamini väita ainult meesnoorte kohta. Millega seletub igavustunde tõus? Vahest järgmisega. Ära on tüüdanud esemlik maailm, realism, milles oli õnnelik poiss. Suundutakse vaimsete väärtuste maailmale. See aga ei avane nii hõlpsasti. 15—17—18 e.-a. elab noorur läbi teatava

elutühjuse perioodi: enam ei rahulda alaealise positsioon, kuid puudub veel eluplaan, pole ülesandeid. Noorur on kahe maailma vahel.

Igavust tundnute % eri vanuses:	11 a. —	9%
	12 „ —	13%
	13 „ —	23%
	14 „ —	19%
	15 „ —	18%
	16 „ —	25%
	17 „ —	43%

Üheks igavuse allikaks osale noorile on üksindus. Suuremaja oma suvest veetis üksi poistest 18% ja tüdrukuist 11%, kokku 15%; tüdrukud on seltsivamad kui poisid. Nende seltsimine aga piirub olemasoleva tutvusringiga enam kui poistel. Tüdrukuist sõlmis uusi tutvusi 60%, poistest seevastu 71%. Mida kõrgem on vanus, seda enam võtab hoogu uute tutvuste soetamine.

Sõlmis tutvusi:	11. eluaastas —	36%
	12. „ —	53%
	13. „ —	48%
	14. „ —	54%
	15. „ —	62%
	16 „ —	69%
	17. „ —	62%

Tutvuste sõlmimine kuulub lõbutoonitatud elamuste sekka, milledel nüüd peatumegi.

3.

Mis valmistab suvel erilist rõõmu? Loetelus saame järgmised seisgad: õpitööst vabanemine, nägin esmakordselt vanaema (14-a. tüdruk!), eksami sooritus, sain spordipüssi (14-a. poiss), venna kojutulek, jällenägemine sõbraga, laagrisseminek, sünnipäev, laevasõit Peipsil, kingitud fotoaparaat, pika harjutamise peale õppisin hästi vette hüppama, sain ujumise selgeks, mu kanal tuli munadest välja 13 väikest poega, ema võttis koera; kuulsin, et sõidan Kannukale, pääsesin keskkooli. Jne.

Sedalaadi rõõme peiris poistest 42%, tüdrukuist 57%, kokku 51% õpilasist. Ülejäänud poolel pole märkida erilisi rõõmu-elamusi.

Suureks rõõmuallikaks on harrastused. Nende vaatlemisest sedapuhku möödume, sest oleme neid käsitelnud erikirjutises, mis on ilmunud selle ajakirja veergudel.

4.

Oluliseks küsimuseks noorte suvevedu bilanssimisel on nending, millisel määral jäi nooril mahti p u h k u s e k s. Noor vajab puhkust märksa vähem kui täisealine. Mida vanemaks jääb elusolend, seda jõudu-säästvamaks ning vaiksemaks. Noorusaeg on väsimatu askelduste ning jõudude kiire taastumise aeg. Seepärast, vaatamata vilkale tegevusele, leidis suvel täielise puhkuse 87% õpilasist. Hästi ei saanud puhata 11% poistest ja 14% tüdrukuid, seega 13% õpilaste üldarvust. Vähe puhata saanute arv näib tõusvat koos vanusega. Nii oli see 11. e.-a. veel null, 12. e.-a. — 6%, 13. — 7%, 14. — 22%, 15. — 24%, 16. — 19%. Välja arvatud nooremad aastakäigud, on 14-st e.-a. vähepuhanute arv üsna kõrge.

Miks ei saanud puhata? Tähtsaimaks põhjuseks näivad olevat õpingud järeleksameile ja muud lisaõpingud. Teisel kohal asetseb lugemine, edasi liiga intensiivne tegutsemine (eriti matka alal), haidus, töö võõraste juures jne.

5.

Siirdume suve kokkuvõtlikule hindamisele. Õpilaste üldhinnang oma suvele on j a t a v. Suvega jäi rahule 92% õpilasist, poistest 88% ja tüdrukuid 95%; seega rahulolevate arv tüdrukute seas on veidi suurem kui poiste seas.

Oma suvega rahulolemise kraadid.

Oma suvega oli rahul	poistest	tüdrukuid	kokku
1) väga	17%	26%	22%
2) hästi	24%	18%	21%
3) üsna hästi	8%	16%	13%
4) keskmiselt	38%	33%	34%
5) üsna rahul	1%	2%	2%
Pole rahul	12%	5%	8%

Edasi anti õpilasile ankeedis ülesandeks võrdlevalt hinnata antud suve eelmistega. Enamik ($\frac{3}{4}$) leiab, et see suvi oli parem kui eelmised; kolm korda vähem osa arvab, et see oli halvem või elv.

Arvab, et see suvi oli eelmistega võrreldes

	parem	halvem	elv
1) poistest	56 $\frac{3}{4}$	21%	23%
2) tüdrukuid	63%	19%	20%
3) kokku	60%	20%	20%

Ankeedi lõpposas esitati küsimus: „Kas oleksite tahtnud suve kestmist või soovisite koolitööle asuda?“

Sellele huvitavale küsimusele jaotusid vastused järgmiselt: Suve kestmist soovis poistest 41%, tüdrukuid 50%, kokku 44% õpilast. Koolitööle asuda soovis poistest 65%, tüdrukuid 48%, kokku 51% õpilast. Koolitöö alguse mittesoovijaid on seega üsna kõrge määr (44%).

Huvitav on jälgida kooli alguse soovijate määra eri vanuses. Paistab silma tõik, et poistel 12-ndast ja tüdrukuid 13-ndast e.-a. peale huvi koolitöö alguse vastu pidevalt langeb. 15-aastasist soovib kooli minna sügisel ainult 19%!

6.

Lõpuks paar pedagoogilist märkust.

Eelmuu tuleb taotella, et koolitöö ja õpilaste vabaharrastused, töötalv ja jõudesuvi sulaneksid tervikuks ja kool poleks õpilasele ta elus võõrkehaks, millele hiljem tülgastusega tagasi vaadatakse. Ehk on õige inglaste ja ameeriklaste koolipedagoogika, kus õpilaste spontaansed huvid ja harrastused kooli poolt kaugelt suuremat arvestust leiavad kui enne-Hitleri-aegses saksa koolis. Kui sügisel koolitöö algab uurimisretkedega loodusesse, spordivõistlustega jne., siis kindlasti kooli tulla ei soovi ainult 51% õpilast, vaid 80—90%! Meie liialdatult kardame, et õpilane ei saa küllalt targaks, s. o. teadmusterikkaks. Arvan, et poiss, kes ei oska käänata õiget sõna „keegi“, kuid hästi palli surub, on ikkagi tubli poiss, kes elus kaugele võib jõuda. Liiga suurte kavadega ja didaktilise materialismiga nürime noored koolides vaimselt ära, selmet ei arendada eesjoones iseloomu, tundmusi, tahet ja oskusi olulistes võimetes.

Vaatlused noorte suve-veedust viivad mõtteile, et vajame mitmesuguseid algatusi ning uuendusi sel alal. Loetleme neid vabas järjekorras: 1) kuurortides tuleb ametisse seada noorte-instruktorid, kes organiseeriksid neile huvikohast meelelahutust (võistlused, väljasõidud jne.), 2) organiseerida ka 14—20. e.-a. noorte maalesaatomist, 3) maa-alkkoolimaju kasutada suvel noorte-laagriteks, 4) anda suuremaid soodustusi kodumaa tundmaõppimiseks (priisõit), 5) organiseerida noorte vahetust eri maakohtades asuvate perekondade vahel, 6) korraldada tihe peatuskohtade võrk matkavaile noorile ja see teatavaks teha, 7) suundada noorte suvist lektiüüri väärtkirjandusele, varustades noori suveks lugemismaterjaliga raamatukogudest. Jne.

Ühe sõnaga: meie, pedagoogide huvi noorte vastu ei lõpe kooliukse kinnilangemisega nende selja taga kevadel ega alga taas sügisel, vaid kestab edasi pidevalt, kusjuures püüame kaasa mõjuda, et noorte elu ka suvel oleks kujundatud pedagoogiliste printsiipide järgi.

OSKAR OJASSON

Kirjandusloo õpetamine progümnaasiumi lõppklassis

On kindlasti parem õpetada ja õppida õpperaamatu abil kui ilma selleta. Faktiline materjal on käepärast, vaja seda ainult elustada. Eesti vanemate autorite „taaselustamine“ on aga küllaltki raske. Mihkla kirjandusloos on ju küll näiteid vanemast kirjandusest, kuid siin vajaksime huvi äratamiseks kõnealuseid vanemaid teoseid endid. Loomulikult võimatu on igal eesti keele õpetajal neid hankida. Tuleb läbi ajada Suits-Lepiku ja Saareste-Cederbergi tekstidega. Palju huvitavam on ometi igapäev oma käega katsuda ja ise uurida mõnd rootsiaegset suitsulõhnalist veidra keelega raamatut. See sunnib juba mõtlema: kelle kätest on see raamat küll läbi käind, mis puhul seda on kasutatud jne.

Mul õnnestus saada üks säärane teos pastor A. Horn'ilt. See oli „Ehsti-Ma Laulo-Ramat Tallo-Rahva Kohlining Kirko-Lapsede tarbix,“ aastast 1693. Valisin sealt välja omapärasemaid ja huvitavamaid laule, mida klassis lugesime ja arutelime. Leidus äärmiselt sügeid salme surma ja orjuse motiividel, muuseas aga ka lehekülgi — võiks ütelda — vemmälvärssidega, mis kõik kokku kajastasid omaaegset elu ja mõtteviisi.

„Sest kihtkem Orjat temma Hühdt/^e

Se on jo meye Kohhus nühd/^e

Nink tundkem Jummalä Armo-Töhd/^e

Ke iggal Mehhel tehnut Hehd/^e

Et temma Nahhast / Lihhast Luhst/^e

On üchte sähd/^etut kunstlikkust/^e

Et Silmist näh/^ep / ning rähkip Suhst.“

„Sest Wehst nehd Kallat andtaxe/
 Nink kandtax Jummalast Lauwalle/
 Nehd Munnat sahtut Linnokest/
 Sehl sahwat Pojat haudtut sehst/
 Neil Innimessel Roax tahs/
 Nehd herjat / Lambat / Sead kahs/
 Jo sahtap Jummal keikes Mahs.
 Sihs tenna nühd nink pallu wehl/
 Et andtax meile Waimo Mehl/
 Et meye õiggest naudame
 Se Jumjala Kesko jerrelle/
 Sihntemma Nimmi kihtada/
 Nink Taivas ilma lõpmatta/
 Sihs tennakem nühd Jumjala.“

Sel puhul saab nautida ka vanaaegset kirjaviisi ja fraseoloogiat.

Kirjandusloo läbivõtmisel peaksid käepärast olema kõik ajalooliselt ja sisuliselt tähtsamad teosed, siis saaksime vahetuid muljeid ja oleks võimalust arendada õpilaste kriitilist meelt (enam kui ainult õpperaamatu põhjal). Linna-õpilased saavad näha vahetevahel raamatunäitustel oma kirjanduse vanemaid ja haruldasemaid teoseid, kas-või esimest teadaolevat trükiteost, seda juhust tuleb muidugi kasutada. Kui aga ei ole võtta ehtsaid vanu teoseid, siis aitavad ka nende uuendatud väljaanded, nagu neid Eesti Kirjanduse Selts on turule toimetanud. Sel alal õn küll veel paljugi teha meie kirjandusloolastel ja ka EKS-il.

Progümnaasiumi lõppklassis vanema kirjandusega ei tarvitse palju aega viita, see on hea. Vanemad trükised on ju peamiselt kultuuriloolised dokumendid, nendena küll tähtsad, kuid enamasti väga vähese kirjandus-esteetilise väärtusega.

Kohe tööaasta algul näikse vaja olevat selgitama hakata kirjanduslikke oskussõnu ja põhimõisteid: kirjandus, teos, värss, värsimõõt, kirjandusliigid, kirjandusvoolud, kirjanduslugu ja poetika, kirjandusloo perioodid jne. Samuti tähtis on selgitada põhjalikult (lapselikult) kõik esinevad võõrsõnad. Õpilaste sõnavara teatavasti

üldse on õige kõikuv, ja mõnigi kord õpetajale antakse sääraseid vastuseid, mis vääriks jäädvustamist.

Kirjandusloo-tundides õpetajal on järjest põhjust korrigeerida õpilaste kõnet, sest kui ei eksita just sõnadega, siis loogilis-sisuliselt komistutakse paratamatult. Hakatakse jutustama raamatu sõnadega, kuid ei osata veel eraldada olulist ebaolulisest, (nii näikse lugu olevat vähemalt tütarlastega). Õpilastel pole arvatavasti alati ka mitte selge, mis neilt nõutakse.

Minu tähelepanekute järgi see on halb, et kirjanike puhul esmalt serveeritakse nende elulugu ja alles siis tutvustatakse ning hinnatakse nende teoseid. See näikse olevat ebaõige niihästi sisuliselt kui ka meetoodiliselt. Teos on kõige tähtsam! Kui pole hinnatavaid teoseid, me ei vaja elulugusid nende endi pärast. Kui on väärtuslikke või teenelisi teoseid, siis tarvitseb autori elukäik meid huvitada ainult sel määral, kui seda vaja on teoste paremaks mõistmiseks. (Erandid oleksid üksikud rahvuslikud suurmehed). Koolis nüüd aga õpilased koormavad endid tarbetult kümnete biograafia-tega, (sest õpperaamatus on nii, seda on siis vaja), kuna kirjaniku teosed jäävad tagaplaanile ja nende kirjanduslooline tähendus tumedaks.

Iga uue autori suhtes peaks algul toonitatama tema omapära ja väärtust, selgesti ja tõtt-austavalt; mõne tabava lausega tuleks võrrelda või ühendada algul uut kirjanduslikku isiksust teistega; vaja on kriitilist lähenemist. Kõigepealt aga elulugusid õpetades ja õppides hakatakse neis nägemagi kirjanduslugu, ühtlasi võimaldavad elulood kergelt vastamist ja teadmist, kuna siin piisab mehaanilisest mälust.

Kirjandusloos võib ju lähtuda ka kirjanikust-autorist, samuti võib käsitleda kirjanduslugu esijoones kultuurilooliselt, nagu seda sageli ongi tehtud, kuid kirjandusteadus toonitab teoseid ja nende esteetilist vaatlust. See tähendab rõhu asetamist teoste analüüsile, tekstiseletust. Tuleb näha teost kui organismi ja seda mõistma õppida. Siin saab õpetaja palju aidata noori kirjanduseharrastajaid.

Progümnaasiumi V klassis on ette nähtud ainult üks tervikuline ilukirjandusliku teose põhjalik analüüs. Kuid meistikäsi on tuntav ka fragmendis. Võib piirduda mõne esindava lõiguga, ja tabada sealtki olulist ning tüüpilist. Üks suur viga on katkeil ja lühendatud kooliväljaandele siiski: kompositsioonist ei

tohiks siis palju kõnelda. Tegelikult aga, me teame, just kompositsiooni nõrkust heidetakse ette õpilaste kirjanditele, samuti neile täiskasvanuilegi, kes niisugust ebasoovitavat nähtust hurjutavad. Vähe on neid teoseid, mis kompositsiooniliselt oleksid eeskujulikud, või kui nad seda ongi, siis leitakse neil mõni muu viga (Vilde „Mäeküla piimamees“ ja „Pisuhänd“). Tõsi on aga ka, et kompositsiooni tuleb kooliski rõhutada. See on eluline asi, sest see tähendab ju muuseas ka oskust väljenduda arukalt, piirata end, eraldada olulist ebaolulisest jms. Ainult tervikteosed võimaldavad mitmesuguste ülesehitusvigade tunnetamist. Ja puudusi peaksid võima õpilased ise tajuda, nad ei peaks neid lihtsalt uskuma teiste jutu järgi. Muidugi on vahe õpilase lühikese kirjandi ja kirjaniku suure teose vahel, kuid õnnestunud teosed arendavad kompositsioonikindlust ka väiksemas ulatuses.

Nagu seda Tammsaaregi toonitab, tuleb õpetada ja harjutada s ü v e n e m i s t teostesse, nii et lõpuks suudetaks lugeda ridade vaheltki. Progümnaasiumis aja jooksul saab ses suhtes mõndagi teha, kui arvestada, et alamais klassis ju ka tundma õpitakse rida teoseid ja neist kõneldakse.

V klassis üks teos on õppekavas antud arvatavasti kirjandusteose analüüsi lähemaks demonstreerimiseks. Valisin seks Mait Metsanurga „Ümera jõel“. Igatahes on parem, kui analüüsitav teos ei ole mingi „Oma tuba, oma luba,“ mille üle õpilasedki muigavad. Vanemast kirjandusest sobivat (kunstiväärtuslikku) teost on raske leida. Uueaegset teost ei tahaks aga enne eritlema hakata, kui kirjandusloos on jõutud vastava ajastuni, siis saab selgema pildi.

Muide — Mait Metsanurga auhinnatud ajaloolist romaani õpilased muidugi olid kohustatud lugema. Analüüsisime klassis üheskoos teose aineala, aega, kohta, sündmustikku, tegelasi, kompositsiooni, stiili, probleemistikku, nagu seda tavaliselt tehakse, kusjuures eeskujuks tõin Tuglase põhjaliku analüüsi. Ühtlasi tsiteerisin õpilastele K. A. Hindrey'd, kes rõhutab, et osa lugejaskonda „ütleb ennast vaevaga raamatust läbi purema pidavat, ja seda kohusetunde pärast.“ (Hindrey' arvates mõnigi emakeele õpetaja peab minitud teost soovitama ex officio.)

Ametlikult poolt (V. A l t t o a) on toonitatud, et kujunev noor ei otsi teostest eeskätt esteetilisi väärtusi, et noortel puudub loomulik huvi kompositsiooniliste küsimuste kohta. Noored otsivad kirjandusest seletust oma kujunevale minale ja vastuseid elu- ja maailma-

vaatelisile küsimusile. Lõppjärelendus on: „Rakendagem kirjanduse-õpetus eeskätt kujunevate kodanikkude iseloomu ja meelsuse kasvatusse, selle kõrval viljelgem ka õpilaste esteetilist meelt.“ (V. Altoa artikkel „Kirjandus eesti koolis“ ajakirjas „Kasvatus“ 1937, lk. 37.)

On vist õige küll, et õpilased ei otsi teostest esteetilisi väärtusi, et neid huvitab kirjandus enam n. ü. sisuliselt. Kuid küsiksime, kas teostes esteetilised väärtused on nii eraldivõetavad? Õpilastel puudub loomulik huvi ka grammatika vastu, kuid seda me ei pea tähtsaks: grammatikat on vaja! Eks nii ole näit. ka kompositsiooniga. Seda on vaja, ja kool osaku teha seda õpitavaks. Me peame õpetama õpilasi hindama esteetilisi väärtusi, sest kirjandus on kõigepealt kunst. Pole vaja teost lahata ega otsida esijoones vormilisi puudusi või vourusi, eriti progümnaasiumis mitte. Aidakem noori leida, mida nad otsivad, kuid arendagem ka nende esteetilist meelt. Meelelis-esteetiliste väärtuste tajumisest kasvab „sügavvaimsete“ väärtuste tajumine ja hindamine otseväärtustena (A. Annist). Hea raamat arendab mõtlemist (mõttepeenust) ja maitset, eks seega mõjustata ühtlasi iseloomu ja meelsust.

Pakkugem õpilasile eeskätt positiivseid eeskujusid, öeldakse. Kahjuks ei või olla aga kindel, et iga positiivne eeskuju just positiivselt mõjuks. Kui eetilistest printsiipidest esikohale nihutada tõe, siis peame tunnustama, et elus positiivseid eeskujusid on vähem kui negatiivseid. Seepärast kirjanduseski negatiivsed tüübid on ülekaalus. Teose väärtust ei tule üldse hinnata temas kujutatud aine või tegelaste „positiivsuse“ ja õnneliku lõpu järgi, vaid teoses avalduv mõttesügavus ja ehtne autorisuhe on see, mis määrab teose eetilise taseme (A. Annist). Kriitilist mõtlemist on vaja, mitte niipalju positiivsust.

Lubamatu muidugi on halvustav suhtumine eesti kirjandusse üldse, kuid ekslik peaks olema sugereerida väärtusi, kui neid on üsna vähe. Koolidelegi koostatud kirjandusloos, näit. Mihkla omas, ei tarvitseks kirjanikke ja nende keskpärast loomingut idealiseerida, salata nõrkusi ja inimlikke puudusi. Õpetaja kaotab usalduse, enda vastu, kui ta võltsib tõe, ükskõik millistel kaalutlustel. Üksikud õpilased on sageli suurte kirjanduslike huvidega. Õpetaja pealiskaudsus ja ebakriitiline suhtumine võib teha viljatuks tema edaspidise töö.

Vaimuliku kirjanduse ja ilmlik-õpetliku kirjanduse ajastu teoste

käsitlemisel ei saa õpetaja palju üle pakkuda, seda juhtub aga meie ärkamisaegse kirjandusega — Kreutzwaldiga, Jannseniga, Villi Andiga, Veskega, Pärnaga, Bergmanniga, Tammeaga, Söödiga, Haavaga. Õpilastele tutvustatakse neid kui tähtsaid eesti kirjanikke. Neil on kahtlemata teeneid meie kultuuriloos, mõnel enam, mõnel vähem, kuid nende looming on kunstiliselt puudulik ja suurel määral juba aegunud, meid see enam ei vaimusta.

Olgu küll „isamaa üldse ilus ja igapidi“, nagu Villi Andi ütleb, meie arvame Tuglase kombel, et paljas rahvuslik tendents ei tee veel kedagi rahvuslikuks kirjanikuks. „Nagu ei saa taevariiki veel igauks, kes öhkab „Issand, Issand,“ nii ei saa ka rahvuslikuks kirjanikuks paljalt „Eesti, Eesti“ öhkamisega.“ (Vt. Fr. Tuglase artiklit „Rahvuslik kirjandus“ ajakirjas „Eesti Kirjandus“ 1934, lk. 206—219.) Tuglas selgitab hästi seda küsimust.

„Rahvaluule on kõige rahvuslikum kirjandus kõige otsemas mõttes. Ta moodustab ehtsa, homogeenise terviku, milles peegeldub teatud sotsiaalsel ja hariduslikul tasemel seisva rahva olemus. Siin väljendub tema tunde- ja mõttemaailma, iluõiste ning keelerikkuse täius, kogu algeline rahvuskollektiiv, kes pole vaid jõudnud teoreetilise enesetundmiseni.“ Kuid rahvaluule „pole kunagi rahvuslik meie praeguses eeskavalises mõttes. Ta ei käsitle teadlikult kogu rahvusorganismi, ei anna ülevaadet rahva maa-alast ega ajaloost ja veel vähem avab ta rahvusideoloogilisi väljavaateid või tõlgendab tundmusi ning mõtteid, mida võiks üldse nimetada rahvuslikeks.“ Meie ehtsas rahvaluules ei esine nimi „Eesti“ või „maarahvas“.

Pole vaja toonitada oma rahvust kui üllatavat uudist. Kirjanik selgitagu tegelikult (enda kaudu) oma tõu ilmet, teistest erinevat rahvusmentaliteeti ja karakterit, ajalugu, kombeid, mõtlemis- ning ütlemisslaadi, aga — kunstipäraselt. Iga väärtteos, milles tema looja kaudu peegeldub ka rahvas ja selle mõtlemisviis, kuulub siis rahvuslikku kirjandusse.

Kaua aega eestluse tendents meil on olnud tähtsam kui tõsieestiline looming. „Isa Jannsen, kes saksavaimulisi isamaalaule massiliselt eesti kuube kohendas, pidas eesti vana rahvalaulu aiduraidutamiseks, mis panevat kõrvad huugama ja pea valutama, nagu suitsuving.“ „Ei seganud kedagi asjaolu, et suurem osa meie isamaaluulest oli saanud „eestiliseks“ ainult oma keelelise kuju vahe-

tuse kaudu.“ „Ärkamisaja rahvusliku kirjanduse vaimus kasvanuile oleks paistnud igatahes pühaduse teotusena, kui kellelegi oleks meelde torganud kõnelda „Külmale maale“ ja „Paisete“ autoreist kui rahvuskirjanikest! Ja ometi olid need teosed sügavamalt olemuselt juba rahvuslikumad kui eelmise ajastu omad. Nad olid küll lagedad seni õigeks peetud rahvuslikust eeskavast, kuid rahva enda olemusele ometi lähemal. Aga ärkamisaja õhkkonnast võrsunu mõistis rahvusliku all ikka kõigepealt midagi romantiliselt õilsat ja ülevat. Selle mõiste raamidesse ei sobinud igatahes mitte karmis realistlikus vormis käsitletud „neetud küsimused“ ega neist võrsunud kibedaid emotsioonid.“

„Ning see käsitlus valitseb veel praegugi üldiselt, konstateerib Tuglas.

„Meie rahvuslik tunne on küll veel küllaltki nõrk. Kuid seda ei kindlusta ka paljas teoreetiline isamaalsus. Seda võivad tõsta vaid rahvuslikud väärtused, nende hulgas ka kirjandus.“

„Patriootilisi proklamatsioone vajatakse ainult ajuti. Kombeks saanud kordumisel muutuksid nad epigoonseks. Rahvusliku kirjanduse piiramine ainult selle laadiga tähendaks rahvusliku kirjanduse vaesestamist.“

Nagu on kõik väärtuslik kirjandus rahvuslik, nii on ka iga andeline kirjanik sügavamas mõttes rahvuslik. Sest temas avaldubki rahvusorganismi loov jõud keskendatult.“ Väärtusliku teose esimeseks tunnuseks on tema e h t s u s.

„Nagu on rahvuse, nii on ka rahvusliku kirjanduse mõiste arenev nähtus. Seda ei saa siduda ühe ajastu või üksiku ühiskondliku kihiga. Kogu rahvusorganismi kantud rahvuslik kirjandus areneb ühtesoodu, täieneb ja muudab oma ilmet. Oleks hädaohtlik teda arvustama hakata minevikust põlvneva rahvusliku ideoloogia mõõdupuuga. Sellevastu tuleks just kaasaja kirjandusest uut rahvusliku ideoloogiat välja selgitada.“

Kuna elame uuel ärkamisajal, nagu väidetakse, ja kirjandusegi suhtes tunneme sotsiaalset tellimust ning positiivsuse — nõudeid, siis oli põhjust tutvuda Tuglase arvamustega.

Tegelikus koolitöös ärkamisaja kirjanikega võime rikkuda oma kirjanduslikku maitset. Me tegeleme nendegagi, sest meil vaja tunda oma kirjanduse kõiki etappe ja koolis õpitakse kõike süstemaatiliselt, kuid ei tohitaks petta õpilasi olematute väärtustega. Peame mõistma oma kirjanduse arengut ja lugu pidama omastki

kirjandusest, kuid seda, mis kunstiliselt nõrk, võlts või naiivne, ei tarvitse nimetada koolis teisiti.

Koidula välja arvatud, ei suuda teised ärkamisajastu autorid meile üldse enam pakkuda suuremaid elamusi. Juubelite puhul tähtsustatakse neid isikuid muidugi, sest lõpuks leidub igal inimesel (pealegi kui ta võrdlemisi kaua on elanud) ikka mõnesuguseid teeneid, üldisest kirjandusajaloost teame aga, et kestva väärtusega teoseid on võrdlemisi vähe. Teisiti pole see ka eesti kirjanduses.

Et saada ülevaadet kogu eesti kirjandusest, ei võigi palju aega raisata ärkamisajastuga, peab jääma aega ka meie realistlikule ja uusromantilisele kirjandusele. Juhan Liiv, Kitzberg, Vilde, Särgava, Suits, Ridala, Enno, Tuglas, Tammsaare — kui võrratult enam saab teostada nende puhul esteetilise elamuse juhtmõtet kirjanduseõpetuses!

Nüüd leiame hõlpsasti mõne lühipala, mida lugeda näiteks, mis tekitab klassis elamustki. Kui seni vahest ainult Koidula elukäik väärís lähemat jälgimist, siis nüüd on meil enam põhjust teada autorite elulugusidki — nende teoste paremaks mõistmiseks. Esi-joones lüüriliste teoste mõju suureneb, kui teame, mis olukorras nad on tekkinud (näit. Koidula ja Juhan Liivi luule).

Nüüd on küll võimalik esitada häid luuletusi, proosapalasiid ja muud aimest, kuid loota, et iga kirjandustund annaks õpilastele esteetilisi elamusi, oleks ometi võimatu. Öigesti ütleb V. A l t t o a : „Nn. elamusõpetuse suhtes ei maksa teha liigseid illusioone. Et kirjanduseõpetus enam v õ i b elamusi anda kui näit. algebra, see on selge igale, seda tingib juba aine laad. Ent loota, et kui õpilasel on kuus tundi päevas, mis teda igäüks ise viisi häälestavad, siis kirjandustundides alati elamus saabub, on liiga optimistlik. Elamus ei ole psühholoogiline seisund, mis saabub tunnikavas ettenähtud päeval ja kellaajal. On otse koomiline mõtelda, et näit. igal kesknädalal kella 11—12-ni teatud klass elab üle kirjandusliku elamuse. Elamustunde saab olla ikka mõnikord, need kujunevad vahel täiesti ootamatult, ent tavaliselt saavutatakse ka kirjandustunnis ainult töömeeleolu ja see on küllaltki suur saavutis. Ja on liiga palju oodata õpetajaltki, et ta suutku igal tunnil õpilasi elamuslikult häälestada. Iseasi on lavastada üksikuid hiilgetunde, iseasi on päevast-päeva, tunnist-tundi teha igapäevast kirjandustööd. Ei ole kujuteldav, et keegi suudaks anda 4—5 elamustundi päevas ja seda pensionini välja.“ („Kasvatus“ 1937, lk. 41.)

Õpetajal võivad olla parimad kavatsused õppetunni suhtes ja tal võib olla esitada sobivaim materjal, siiski klass võib jääda külmaks, tund muutuda tavaliseks „koosviibimiseks“. Mõnikord õpetaja taipab, milles asi seisab: oli või on tulemas mõni raske klassitöö, klassis oli midagi erakordset (näit. mingi meelierutav konflikt kooli administratsiooniga või õppejõuga, kes „tegi ülekohtu“), klassiruum on liiga külm (seda juhtub talvel sageli), ilm on halb, õpetaja ka halvas meeleolus, õpilased võivad olla lihtsalt väsinud ja tülinud (viimaste tundide ajal) laupäeviti õpilaste mõtted ja meeled tegelevad vaid õhtuse balliga või mõne sellesarnase põneva asjaga, jne. Õpetaja igatahes peaks püüdma selgitada, milles viga, õppetöö huvides ta peab ju olukorraga kohanema. Kui klassiga kontakt on olemas, kuuleb õpetaja varsti, mis teda huvitab. Mõningaid asjaolusid saab ju ka ette näha, näit. õpilaste väsimust viimastel tundidel, laupäevast päeva jms.

Üldiselt õpetaja peab aga mõistma sobivalt muuta töökäiku. Kui on käsil midagi tähtsat või rasket, siis ei ole alati otstarbekohane valjusega ja karistusega ähvardades sundida õpilasi tähele panema: nende mõtted jäävad mujale ikkagi. Mõnikord sel puhul mõjub hästi mõni mehaaniline tegevus, näit. kirjutamine. Õpetajal on tihti võimalik dikteerida midagi vajalist, kirjutamine aga rahustab. Kas sobib ajada õppejuttu tõsisemas või kergemas toonis, seda õpetaja tajub varsti. Kui klass on millegipärast ülemeelikus tujus, siis ei sobi sügavtõsised teemad. Õpilased on tänulikud, kui osatakse koos nendega olla lõbus, rõõmsas meeleolus me kõik oleme ühtlasi vastuvõtlikumad igasugustele õpetustele. Ei tee aga paha, kui õpetaja katsub hajutada madalrõhkonda huumoriga. „Kirjanduslik või biograafiline anekdoot on püsivamaid momente kirjandusloos; mida enam neid mäletame, seda enam mäletame kirjanikke ja nende loomingut.“ (V. Alttoa art. „Kirjandus eesti koolis“ ajakirjas „Kasvatus“ 1937, lk. 45.)

Kitzbergi, Vildet, Särgavat, samuti „Noor-Eesti“ kirjanikke õpetaja on vahest ise näinud ja kuulnud, ta võib kõnelda isiklikest muljeist nende puhul. Leidub aga õpitavate kirjanike kohta üht-teist huvitavat ka nende endi või teiste poolt, kui mitte just raamatu kujul, nagu „Tuuletallaja“ mälestused, siis vähemalt kirjutistena mõnes ajakirjas või ajalehes. (Ajalehtedest võib koguda väga huvitavat materjali.) Mäletan, kui erksalt õpilased jälgisid üksikute katkendite ettelugemist Tuglase teosest „Toompea vanglas“. Ja sobival

hetkel etteloetud „Meri“ ning veel paar pateetilist lühipala „Liivakellast“ jätsid ilmselt sügava mulje, õpetajagi ühes arvatud.

Muidugi on tähtis ka, et loetakse hästi, ilmekalt. Igas klassis on ikka mõni õpilane, kes loeb nii, et teda hea on kuulata, ja keda seepärast soovitaksegi lugejaks. Eriti luuletused eeldavad mõjulepääsuks valitud ettekannet, kuna lohakas ning vigane lugemine (alalise parandamisega) rikub seda elevust, mida luule peaks tekitama. Teatavasti lüürika käsitlemine on küll üldse raske ülesanne.

On võimalik, et mõni luuletus ise haarab kuulajaid oma ilu ja sügavusega, ilma et vaja oleks pikemat „hääletamist“. Mõne lühema luuletuse (enamasti lühikesed nad ongi) õpetaja võib lasta kirjutada klassitahvlile ja vihikuisse. Dikteerides tuleb hästi kuuldavale teose kõlaline ja rütmiline külg, mis on väga oluline. Juhtub sedagi, et siis küsitakse, kas veel niisuguseid laule on, ja hiljem võetakse kooliraamatukogust esijoonelised luuletuskogusid. Nagu öeldud, seda juhtub. Keskmine õpilane tavaliselt luuletuskogusid aga ei loe.

On kurdetud, et meie õpilased ei tea kuigi palju luuletusi peast, ja see on vist õige. On küll hea, kui me midagi püsivalt mäletame, ja mõnikord on olemas eluline tarvidus deklameerida või tsiteerida teistele või endale mõnd ilusat luuletust, kuid päheõppimise sundus segab luuletuse nautimist. Ega iga asi ei jäägi alati meelde! Vanemas elueas päheõppimine on koguni vastumeelt. Progümnaasiumi lõppklassis oleks vist küll vaja lasta mõned head luuletused ära õppida, kuid ühtlasi näikse olevat kasulik anda õpilastele valikuvabadust. (Vt. ka H. Ratassepa artiklit „Lüürika õpetuse ülesanded“ ajakirjas „Kasvatus“ 1937, lk. 103.)

Progümnaasiumi V klassis ei jää aega analüüsida paljusid teoseid, peamiseks sihiks on ju anda ülevaade tervest eesti kirjandusest.

Et teosed ja kirjanikud ei jääks liiga lahtiselt „õhku rippuma“, tuleb nõuda mõnede kirjanduslooliste faktide kindlat teadmist. Nii näit. on vajaline tunda eesti kirjanduse perioodidesse-jaotust.

Aastaarvud annavad igale arutlusele kindlama pinna. Piisab ometi sellest, kui teatakse meie tähtteoste (Piibli, „Kalevipoja“, Vilde „Külmale maale“ jms.) daatumid ja mõne suurema kirjaniku või rühmitise tegevusaega. Õpperaamat paratamatult peab dateerima sündmusi — sündimisi, kooliskäimisi, koolilõpetamisi või lõpetamatajätmisi, kolimisi, töökohti, abiellumisi, teoseid eraldi jne., ja seda kõike tuubitakse endale koguni vabatahtlikult pähe, kui tahe-

takse „hästi“ teada õppetundi. Säärast „moreerimist“ sugereerib kirjanduslugu ja mõnikord seda nõutakse. Pikemaks ajaks ei jää sellest heast tarkusest aga midagi püsima. Seepärast ei ole mõtet mälu koormata igasugu kribu-krabuga. Pealegi, nagu õppekavades väga selgesti on toonitatud, progümnaasiumis (ja gümnaasiumiski) me ei t o h i õpilasi koormata kuivade ajalooliste, filoloogiliste ja biograafiliste andmetega, mis ei ärata mingit e l a m u s t, vaid mis võivad hävitada iga rõõmutunde kirjandusteostest enestest. Õpetaja on vahel kohustatud otse laitma õpilaste kriitikalagedat tuupimist.

Progümnaasiumi lõppklassis õpilased tutvuvad ka tähtsamate kirjandusvooludega. See sõltub õpetaja leidlikkusest, kui hästi õpilased suudavad sisustada hädavajalisi põhimõtteid, kuivõrd omandada teadmisi poeetika alalt. Ei ole ju aega süvenemiseks. V. Altoo juhib õigusega tähelepanu asjaolule, et õpetajad kalduvad rakendada kirjanduse käsitlusel ülikooli meetodeid. („Kasvatus“ 1937, lk. 41.) Realismi, naturalismi ja romantismi tuuma peaksid progümnaasiumi lõpetanud noored aga küll tundma.

Periodiseerimine on alati teataval määral meelevaldne ja seega vaieldav. Ei tee viga, kui õpetaja näit. perioodidesse-jaotuse kohta seletab, et see ei ole muidugi mitte ainuõige, et tehakse ka teisiti. „Looduse“ kirjastusel ilmunud suurest ja väikesest entsüklopeediast näeme näiteks, et aast. 1860—90 on ärkamisaja kõrg- ja järelromantika, aast. 1895—1905 aga realismiajastu. Kas jätta nüüd 5 aastat (1890—95) lihtsalt arvestamata, pikendada ärkamisaega 1895. aastani või alustada realismiajastut 1890. aastast?

Uusimat kirjandust koolides harilikult lähemalt ei käsitleda, ja nii ongi õige. Teoste ja kirjanike hindamisel on tarvis ajalist distantsi.

Seni kui kirjanik elab ja loob, ei teata tema lõplikku suurust. „Alles siis, kui puu on maha langenud, näeme tema pikkust“, ütles prof. W. Anderson oma ametivenna M. J. Eiseni surma puhul. Vääruslikumad teosed luuakse elu lõpp-poolel. Meil K. A. Hindrey ilmus Parnassile koguni hilises elueas. Kirjanduslugudes uuemate teoste kohta tuleks jätta numbrid märkimata.

Huvitavamaid ning aktuaalsemaid teoseid võiks tarbe korral tutvustada mõni õpilane kooli k i r j a n d u s r i n g i s. Progümnaasiumis leidub intelligentseid kirjanduslike kalduvustega õpilasi, ja kirjandusringe on ka olemas.

Kirjandusõpetust soodustab omalt poolt t e a t e r, meil eriti suu-

remais linnades. Dramaatiline looming eeldab lavalist ettekannet. Kitzbergi näidendeid ja Vilde „Pisuhända“ mängitakse järjest. On loomulik, kui õpetaja soovitab neid vaatama minna (või seda koguni nõuab). Kirjandustunnis võiks vahel küll analüüsida mõnda teatrietendust (või sellest pikemalt kõnelda). Eks kool pea kasvatama ka muuseas teatrile arusaajat publikut, kes ei hindaks ainult operetti. Mõnd Lutsu näidendit („Kapsapead“, „Vaikset nurgakest“) võib nautida õpilastegi ettekandes kooli piduõhtuil.

Erilist tähelepanu väärib õpilaste k o d u n e l u g e m i n e.

Igas koolis on olemas õpilasraamatukogu, mida õpilased saavad kasutada aastate jooksul. Kui kooliraamatukogu sisaldab küllaldaselt häid teoseid, siis on meil tegemist esmajärgulise kasvatusliku teguriga. Noored loevad meelsasti, kuid kahjuks läbisegi head kui ka halba. Siin on põhjust õpetajal hoolitseda, et õpilased loeksid esijoones enam-vähem s o b i v a i d (= nende eale ning arenguastmele kohaseid) teoseid, et õpilaste kirjanduslik maitse areneks normaalselt.

Kahjuks meie kooliraamatukogud näikse olevat kaunis kehvast olukorras. Kui suure kooli kohta on paar tuhat eestikeelset raamatut, siis pool neist kedagi ei huvita, see on lihtsalt iganenud või juhuslik kirjandus; häid, s. o. väärtuslikke, huvitavaid ja loetavaid teoseid on võrdlemisi vähe, neid ei jätku kõigile soovijaile. Kus m e i l on õpilaskäsikogusid ja vastavalt sisustatud ruume koolides, et kogu klass võiks iseseisvalt töötada ja uurida mõnd küsimust, nagu seda tehtavat Rootsi, Inglise ja Saksa keskkoolides? (Vt. „Kasvatus“ 1938, lk. 320.) Majanduslikel põhjustel me saame kulutada üsna vähe raha kirjanduse ostmiseks. Õpilastele ostetud raamatuid pedagoogid ja kooli kantseleijõud sageli hulga teoseid peavad endi käes, sest nemadki on harjunud kirjandust tarvitama.

Meil muuseas mõned suured kirjastused on oma ladusid likvideerides annetanud oma raamatuid koolidele ja neid on tänuga vastu võetud. Kuid sealt leiame ka lausa prahti ja kahtlasi teoseid, mida parem on hoida mõnes kõrvalises kohas.

Õpetaja püüdku juhtida õpilaste iseseisvat lugemist. Soovitagu häid teoseid, äratagu huvi nende kohta, koguni nõudku mõnede teoste lähemat tundmist (kui pole tehnilisi takistusi). Meil on olemas „Eesti parima kirjanduse valimik“ (Raamatu-aasta Peakomitee poolt kinnitatud), mis ulatub 1935. aastani, peale selle teisi täiend-

vaid soovitatavate raamatute nimestikke, ka Haridusministeeriumi poolt, mida õpetaja võib julgesti kasutada.

Avalikest raamatukogudest saab hõlpsasti mitmesugust kirjavara, see on harilikult aga ebameeldiva välimusega (räpane, võidunud), seetõttu raamat kaotab osa oma völust. Igaüks neid avalikke asutisi meelsasti ei külasta. Igas intelligentses perekonnas peaks olema kodune raamatukogu, mida ka hoitaks, siis kohtleksid õpilased raamatuid armastusväärsemalt, ka neid raamatuid, mis nad saavad koolikogust. Kooliraamatukogu aga esijoones peab suutma rahuldada õpilaste lugemiskirge.

Kirjanduse- ja kirjandusloo-õpetuse programmi kuulub õpilaste kogu kirjanduslik kasvatus. Eespool on püütud tõestada, et kirjandus tõesti on suure kasvatusliku väärtusega, et noorte vaimses kujundamises kirjandus on peamisi tegureid. On püütud lahendada ka mitmeid põhimõttelisi küsimusi. Kui kirjanduse käsitluse alused on õiged, kui õpetaja ise kirjandusest on huvitatud, siis võib kirjandus muutuda õpilastelegi toeks ja alati-veetlevaks kaaslaseks nende elus.

KOOLIUUENDUSNURK

A. KALAMEES

Kehaline kasvatus algkoolis

Enamikus meie algkoolis puuduvad veel võimlemisruumid. Neis algkoolis on kehalise kasvatus tunde andmine seotud tõsiste raskustega. Kuid töötada tuleb ja võib ka raskemas olukorras, kasutades õue, kooliümbrust ja tegeledes peamiselt väljas. Silmas pidades seda olukorda koostatigi 1939. a. Tartu täienduskursuste kehalise kasvatus tunde kava. Kursuste tööst saadud materjal ja kogemused on väikeste muudatustega kohandatavad igale olustikule. Seepärast võiks tunde konspektide avaldamine tulla kasuks õpetajaile nende tegelikus töös. Algklasside võimlemistunde on avaldatud kursuste koguteoses „Loenguid ja kokkuvõtteid“ II.

Tunde V—VI kl. õpilastele.

Antud A. Kalamehe poolt.

1. Välisvõimlemise tund.

(Antud Tamme staadioni raudteeäärsele maa-alale).

A. Marssimine ja jooks harjutuspaigale.

Jooks siira-viira puude vahel.

Pugemine tara alt.

- B. 1. a) Käed taral: jala tõstmine kõrvalt tarale käte kõrgusele. -- Hüplemine kägarasse.
- b) Kätekõverdamine tara juures ja kiire tõukamine tarast.
- d) Kerekallutus, käed taral, vaade tarale: kereviibutamine ette.
- e) Seis seljati tarale, käed taral: järk-järguline käte abil laskumine, tahapainutus, kuni pea puudutab maad; järk-järguline käte abil tõusmine.
- g) Seis tarale küljети, käed ülal: kerepainutus tara poole, kätepuutega tarani.
2. Paari kaupa vanade liiprite loopimine virnast maha ja taas nende tassimine korrapärasesse virna tagasi (tütarlastel kergemad teibad). — Ronimine üle liiprivirnade.
3. Jooks siira-viira üle kraavi, ühelt kaldalt teisele.
4. Sügavushüplemine kraavi.
- D. Marssimine tagasi lähtekohta. Pesemine.

2. Välisvõimlemise tund.

(Antud Tamme staadioni maa-alal).

- A. Marssimine ja jooks harjutuspaigale. Jooks siira-viira puude vahel, hüplemine üle pinkide.
- B. 1. a) Ronimine tara ülemisele latile, sügavushüpe.
- b) Poistele: vise kätelseisu jalgadega tara najale (vilumatule kaasabi). Tütarl.: hoid tarast: käte kõverdamine.
- d) Kerekallutus ette, käed taral, vaade tarale: kereviibutamine ette, kaaslase survest turjale.
- e) Seltsi-iste tarale, käed ülal taral: enda surumine kaarseisu (käed jäävad tarale).
- g) V. jalg tara alumisel latil, käed ülal: kere painutamine välja-puole kätepuutega tarani.
2. Seis rinnati puule, põiad tüve juures, hoid kätega õlakõrguselt: kereviibutamine rippkallutusseisu. — Koosjaluhüplemine üle pingi, pugemine pingi alt korduvalt. — Hüpe kaaslase tõstmisega puusadest rippesse jalgpalli värava külge (selle puudumisel puuoksale).
3. Jooks kelgumäe otsa (või harilikule künkale). Allajooks.
4. Hüplemine staadioni tribüünil astmelt-astmele (või harilikul trepil).
- D. Marssimine ja jooks tagasi lähtekohta. Pesemine.

3. Tund väljas puuhalgudega.

- A. Jooks mitmes variatsioonis hüpetega üle takistuste ja pugemisega takistuste alt.

- B. 1. a) Hüplemine puuhalule kägarasse.
 b) Halg rinnal, hoidega otstest: halu sirutamine ette, vaheldumisi sirutamiselega üles.
 d) Halg all hoidega otsast: halu hoogne tõstmine sirgete kätega üles, võimalikult taha. — Kallutus, halg ees hoidega otstest: halu hoog üles. —
 e) Harkseis, halg ees otsaga maa poole, s. o. hoitud keskelt: kerepingutamine ette halu hooga jalgade vahele võimalikult taha, vaheldumisi kerepainutamiselega taha, halu hooga üles.
 g) Harkseis, halg ülal hoidega keskelt ja otsaga eessuunas: kerepainutamine kõrvale.
2. Halud „liipritena“ maas: kõnd üle „liiprite“; koosjaluhüplemine „liiprite“ vahel igakordse kätehooga tagant ette.
3. Teatejooks haluga.
4. Lendhüpe üle haluriida.
- D. Rahustav kõnd.

4. Tund väljas lattidega.

- A. Jooks lattide järele virna juurde. Latid õlal: vanade eestlaste sõjamarss ja rünnakjooks.
- B. 1. a) 2—4 õpilast lati juures, latt hoitud all: lati hoog üles, võimalikult taha.
 b) Kallutus, latt ees: latihoo üles.
 d) Latt ülal: kerepainutamine taha.
 e) Harkseis risti lati all, latt ülal: kerepöördpainutamine ette latipuutega maani.
2. Latt all: astumine käte vahelt üle lati. — Latt otsaga maha toetatud, kaaslane hoiab latti püsti: „kupjakepi proov“ (vt. rahvamäng Algk. kehak. käsiraamatus). — Poistele: kaks rinnati kaast last hoiavad lati õlul: kolmas kaaslane sooritab altvõttega ringpealetõmbe latile.
3. Kolonnid vastamisi: teatejooks lattidega.
4. Hüpe üle kaaslase poolt hoitud lati.
- D. Marssimine lattidega virna juurde ja nende korralik virna asetamine.

5. Tund vabaharjutustega.

- A. Jooksustiili õppimine.
- B. 1. a) Hüplemine harki kätehooga kõrvale.
 b) Käteringitamine. — Poistele: tugilamang: kätekõverdamine jalatõstmiselega taha.
 d) Kõhuli, käed ülal: kerepainutamine taha. — Käed kõrval: jalahoog taha.

e) Selili, käed kõrval, pihkudega maas: jalgade tõstmine; jalgade vääntamine. — Hüplemine õhku käärasse.

g) Kereringitamine.

2. Kaaslase kandmine püsti seljal hoitud kätel.

3. Kartuli jooks.

4. Harkhüpe üle kaaslase.

D. Marssimine laulu saatel.

6. Tund kombinatsioonvabaharjutusega.

A. Madalstardi õppimine.

B. 1. Sulgseis, käed ülal: 2 käteringi, kerepainutamine ette, kätehooga kõrvalt alla risti; keresirutamine kätehooga kõrvalt üles; sama korrata; kerepainutamine ette, kätehooga eest taha, vaheldumisi kerepainutamise taha, kätehooga eest üles; sama korrata; sammseis vasakuga kõrvale, kätehooga paremalt kõrvalt ja altkaarega ligi maad vasakule, kerepöördega vasakule; sama rada mööda lähteasendisse tagasi; sama harjutus paremale ja lõpuks käed alla, 2 kääras, tugikääras, harktugilamang, tugikääras, lähteasend; veel kord korrata viimane harjutus, alates tugikäärasest.

2. Kukerpall (vilumusel üle käpilipõlvitava kaaslase). — Kukeratas üle käpilipõlvitava kaaslase.

3. Põlvetõste- ja haaravjooks.

4. Ringselt maas kõhuli: koosjaluhüplemine ringselt üle kaaslase lähtekohta tagasi.

D. Rahustav kõnd.

7. Tund pinkidel.

A. Jooksustiili õppimise kordamine. — Madalstardist jooks.

B. 1. a) Koosjaluhüplemine üle pingi.

b) Tugilamang kätega pingil: kätekõverdamine.

d) Iste pingil, hoie eesservast: kerepainutamine taha peapuutega maani.

e) Kõhuli pingil: kerepainutamine taha.

g) Seis küljeti pingile, jalg pingil: Kerepainutamine kõrvale.

2. Kummulipink: tasakaalukõnd; põlvituskõnd; harkiskäpilijooks piki pinki; liuglemine alla kaldpingil.

3. Teatejooks takistusena üle pingi.

4. Sügavhüpped kaldpingilt.

D. Rahustav kõnd.

8. Tund paarisvabaharjutustega.

A. Mäng: „Kalad võrgus“.

B. 1. a) Seis rinnati, kallutus kätega kaaslase õlul: kereviibutamine ette.

- b) Kõhuli, kaaslane toetab jalust: kerepainutamine taha.
 - d) Iste, käed ülal, kaaslane toetab jalust: kerekallutamine taha.
 - e) Jalg kaaslase põlvel, käed ülal: kerepöördepainutamine ette.
 - g) Iste tallutsi, pihkseong: jalgadega väntamine.
2. Kaaslase kandmine õlal. — Üks õpilane asub teise käpilipõlvitava kaaslase seljal püsti: käpilipõlvituskõnd kaaslasega.
 3. Kiirjooks.
 4. Kõrgushüpe.
- D. Rahustav kõnd.

KIRJANDUSE ARVUSTUSI JA **ÜLEVAATEID**

E. OISSAR

Herman Nohl: Die sittlichen Grunderfahrungen, eine Einführung in die Ethik, G. Schultze-Bulmke, Frankfurt a. M. 1939. 8°. 200 lk. Hind köidetult RM 8.50, välismaal RM 6.38.

Autor tähendab: „Mida vanemaks minnakse, seda raskem on kõlblisest asjadest kõneleda. Julgus nõuda, mis nooremais aastais nii õige oli, muutub nõrgemaks, idcaali päike on sügisel taevas pisut tuhmim, Kuid selle vastu ei allu vanus vahest enam nii äärmuste võludele, ja ta teab, et tõe täht on alati kindel, kuigi pilved ka teda vahest katavad.“

Need autobiograafilised sõnad ei tähenda mitte jõuetut resignatsiooni, mis H. Nohlile võõras on, vaid seda tarkust ja selgust, millele aastate elukogemuste läbi jõutakse. Ja H. Nohl, kes 7. oktoobril s. a. sai 60-aastaseks ja kellele elu läbipaistvaks on saanud, on käesolevaga annud teose, mis elu selgitada aitab.

H. Nohl asetab nii kui Kant ja Dilthey küsimuse: kui kõik voolab meist mööda ja inimese muutlik maitse teeb kogu mängu ebakindlaks ja petlikuks, kus võiks siis leida kindlaid punkte, mida inimene ei suuda paigalt liigutada ja mis võiksid märku anda, kuhu poole hoida? Ta leiab sellise võimaluse kõlblise teadvuse analüüsis, sest siin on kõlbline elu otsekohe ja vahenditult antud. Kuid sellest ei jätku, sest tulemus võib olla juhuslik ja individuaalselt piiratud. Sellepärast tuleb vaadelda ka kõlblise elu objektiveid vorme ja teooriaid, mis küsimuse lahendamisele laiemal alusel moodustavad. Nende kõrval kasutab H. Nohl ka muusikas ja kirjanduses väljendatud kõlblisi kogemusi ning pedagoogikat, mis taotleb kõlblise elu ülesehitamist. Sel taustal käsitatakse kõlblise elu üksikuid printsiipe, näidates nende õigustust ja piiratud võimalusi elu selgitamisel. Alatakse hedonismi ja utilitarismiga, mis õigustatult terava

arvustuse osaliseks saavad. Neist jõutakse kõrgemate kõlbliste põhimõtete juurde, nagu aktiivne tahe, jõu ja suuruse ideaal, töö, armastus, tõemeelsus, truudus ja õiglus. Aga inimene ei saa hea olla, vaid eksib kõlblise korra vastu; eksimused nõuavad parandamist. Üksikud kõlblised põhimõtted võivad sattuda vastollu, tekib kõlbline konflikt, kus on kaalule pandud mitte ainult kõlbline elu, vaid inimese elu üldse. Kõlblise elu üksikutel põhimõtetel kujundab inimene oma isikliku kõlblise elu, kus on isiklikku stiili ja iseloomu, mis raskustele otse silma vaadata julgeb.

Üksiku inimese elu toimub suuremas tervikus, nagu perekond, ühiskond, riik. Nende osaduste ja ühingute nõuded ei ühtu üksikisiku kõlblise elu põhimõtetega, vaid nõuavad enesepiiramist, — ohverdust, loobumist, et suurem tervik saaks püsida. Pealegi on üleindividuaalsetel osadustel ja ühingutel tendents oma tahet maksma panna. Üksikud nähtused siin võivad tõusta üle isiku piiratud kõlblise elu, mis pole arusaadavad individuaalse kõlbluse seisukohalt ja kus kaovad isikliku vastutuse piirid (sõda näiteks). See teeb kõlblise elu kujundamise raskeks, pealegi kui kõrgem vaimne maailm ei suuda ennast maksma panna. Siin on H. Nohl seisukohal, et kõrgem vaimne maailm vajab võimu selleks, et oma nõudeid teostada. Suured raskused peavad neil juhtudel nähtavale tulema, mis autooomne inimene lahendama peab. Siin võib lakata inimese kõlbline energia, sest ajaloo käigus ja rahvaste vihases erutuses kaovad üksiku väikesed mured, aga ka armastus ja sõnapidamine. Sellises olukorras tekib lunastuse vajadus kõrgema realiteedi abil, mis aitaks välja satuneerunud humaniteedist. Nii jõutakse inimese jõudude piirideni, ja Jumal võtab inimese oma hoole alla, millega eetikast usualasse jõutakse.

Nagu näha, ei kasuta H. Nohl kõlblise elu kirjeldusel väärtuse mõistet ja väärtuste astmestikku, mis praegu levinud on. Väärtuste astmestik ilmneb siin küll kõlblise elu ülesehitamisel, kus bioloogilise kihi kõlblisele printsibile järgneb kõrgem vaimne maailm. Selles edasiminekus kõrgema vaimse elu poole on elu hingeliselt kõlbline, nagu H. Nohl seda rõhutab, aga selles tõusus ilmneb takistus, mis tulevad õnnetust eluseisundist, seadest ja iseloomu nõrkusest. Üksikud lahendused aga pole ratsionaalselt põhjendatavad, millega lahendus küll raskemaks, kuid ühtlasi ka tõhusamaks muutub. H. Nohli kogu eetika tulipunktiks on autooomne isik, kes omal vastutusel peab otsustama ja toimima. Kasutades W. Dilthey maailmavaate tüüpe võib ütelda, et vabaduse idealism on selle kandvaks jõuks, nagu ta H. Nohli elu ja töö vaimse selgroo moodustab.

Kõlblised põhimõtted, mis inimese elus ilmnevad, ei ole konstrueeritud ja puhta mõtlemise abil saadud, vaid põhjenevad inimese hinges peituvatel jõududel: nagu jõud erinevad on, nii ka nende kõlblised põhimõtted. Selle

võttega ongi H. Nohlil õnnestunud kõlblist elu selgitada suuremal määral kui varem, olgugi et mõte ise pole uus.

Eriti väärtuslikuks tuleb lugeda H. Nohli eetika lähedast seost pedagoogikaga, mis harilikult eetikas nähtavale ei tule. On ju pedagoogika ülesandeid üles ehitada kõrgemat vaimset maailma, mispärast ka kõlblise elu probleemide analüüs ja lahendus pedagoogikale viljakas on. Peale selle moodustab pedagoogiline tahe H. Nohli isiku olulisemaid jooni: loobus ta ju 1920. a. Göttingeni asudes filosoofia-profesuurist pedagoogika kasuks, pedagoogika viljeldamisele kuuluvad ka paremad ja produktiivsemad aastad ta elust. Sellepärast on ka õigustatud ja põhjendatud teose tutvustamine pedagoogilises ajakirjas.

Praeguses raskes ja ebamäärasel olukorras, kuhu õhtumaa kultuur on sattunud pärast Maailmasõda, on H. Nohlil julgust olnud kätt adra külge panna, et kõlblise elu põhiküsimusi läbi valgustada, mis tal ka õnnestunud on. Noorte enesekasvatusel, kui ka kõlblise maailmavaate ülesehitamisel on ta asendamatu teos. Ta ei taha anda valmisretsepti, mis elu kergendavad ja mida mugavalt kasutada saab, vaid põhiküsimustesse selgust tuua, nagu see teadusliku käsituse ülesanne on. Aga teos nõuab süvenemist, et kõlblise elu küllust ja mitmust, mis peitub inimese hinge kihilises struktuuris*), arusaadavaks teha.

J. S. Ross: Kasvatuspühholoogia põhijooni

Raamat on ilmunud kirjastus „Kooli“ kirjastusel Tartus. Maht — 255 lehekülge, hind — kr. 3.50. Haridusministeeriumi poolt koolidele soovitatud I järjekorras. Raamatus on järgmised osad:

1. Hinge võimed.	8. Tähelepanu ja huvi.
2. Instinkt ja emotsioon.	9. Mälu.
3. Pärilikkus ja evolutsioon.	10. Mõtlemine ja arutamine.
4. Inimese käitumise peajooni.	11. Hinge võimete mõõtmine.
5. Arenemise saadused.	12. Tüüp ja kasvatus.
6. Arenemise ajajärgud.	13. Kollektiivne psühholoogia.
7. Vaimne konflikt.	

Autor — Westminsteri Õpetajateseminari abijuhataja — on osanud valida akuutseid probleeme moodsast psühholoogiast ja neid huvitavalt käsitleda. Ta näib pooldavat individuaalset tööviisi õppetöös ja kollektiivset meedodit kasvatustöös. Kuigi autor ei anna kätte üksikasjalisi retsepti, vaid jätab kasvatuspühholoogiliste seisukohtade ellurakendamise õpetajate endi hooleks, on teos siiski väga vajalik igale tegelikule õpetajale.

*) Selle kohta lähemalt H. Nohl: Charakter und Schicksal, eine pädagogische Menschenkunde, Frankfurt a. M. 1938.

Matti Koskenniemi: Intelligentse uurimise meetodid

Teos on ilmunud Haridusministeeriumi ja Õpetajate Koja toetusel Joh. Käis'i toimetusel. 212 lehekülge, hind 3 kr. Sisaldab järgmised osad:

- I. Intelligentse uurimise teooria.
- II. Testid ja testisarjad.
- III. Intelligentsekatsede sooritamine.
- IV. Intelligentsekatsede kõlblikkuse uurimine.

Autor ütleb: „Psühholoogiline diagnoos, mille abil saab kindlaks määrata isiksust ühes tema psüühilise käitumisviisiga, on tegelikult elus tähtsaks osutunud diagnoosi liik, olles tõhusaks abinõuks igapäevases koolitöös ja tänapäeval määratu laialdaseks paisunud hoolekandetegevuses. Koolitöös on õpetajal tähtis saada võimalikult lühikese aja jooksul täiesti selge pilt uute õpilaste intellektuaalsest andest ja teistest psüühilistest omadustest.“

Nii ei ole teos määratud ainult neile õpetajaile, kel on kalduvus psühholoogiliseks uurimistööks, vaid raamatut loeb suure kasuga iga edasipüüdev õpetaja.

L. Kalling-Kant: Lapse areng ja kasvatus

Raamat on ilmunud „Looduse“ kirjastusel Tartus. 219 lehekülge, hind kr. 4.20. Kuna kaks esimest raamatut on määratud õpetajaile, on käesolev teos teretulnud raamat lastevanemaile kui ka koolidele. Suurt tähelepanu osutatakse tegeliku elu küsimustele, millised on praegusel ajal akuutsed. Käsitlusviis on populaarne. Õpetajad peaksid tutvuma selle raamatuga ja talle sõpru leidma oma ringkonna lastevanemate seas, peamiselt enam arenenud lastevanemate seas.

Koduse Kasvatuse Instituudi väljaandeid

Koduse Kasvatuse Instituut on teinud tänuväärse töö, kui ta on kirjastanud rea odavaid rahvaraamatuid kasvatuse alalt. Mainin sellest seeriast järgmisi raamatuid:

A. Elango: Laps ja ühiskondlikud pahed.

Raamatus on 16 lehekülge, hind 10 senti. Sisaldab järgmised osad: 1. Lapsed meie soovide ja igatsuste teostajaina. 2. Lapsed, kes oma vanematele on kirstunaelaks. 3. Laps ja ainepuudus. 4. Perekoonna lagunemine. 5. Sopakirjandus ja kino. 6. Laps ja alkohol. 7. Mis teha?

H. Madisson: Pärivus ja kasvatus

sisaldab järgmised osad: 1. Üldised pärivusseadused. 2. Vaimsete omaduste pärilikkus. 3. Alaväärtuslikkus ja vaimne mandumine. 4. Kasvatus. 5. Kasvatuse tähtsus. Raamatus on 16 lehekülge, hind 10 senti.

Liisa Kevend: Meie kodud ja emakeel

sisaldab järgmised osad: 1. Kodu lastekasvatajana. 2. Kõnelemisvõime

areng lapse juures. 3. Miks on emakeel lastele koolis raske õppeaine? 4. Kõnelemishäired, nende tekkimine ja ravi. 5. Kas ja kunas õpetada lapsele võõrkeelt?

Raamatus on 32 lehekülge, hind 25 senti.

Nagu ülaltoodud sisuülevaatest nähtub, on raamatuis käsitletud probleemid väga akuutsed ja mitmekesised. Kuna raamatud on määratud kõigile lastevanemaile, siis on käsitusviis muidugi väga lihtne ja populaarne. Õpetajaile pakuvad raamatud mitmekesise teemastiku lastevanemate koosolekuil käsitledavaist aineist. Õpetaja ülesandeks olgu oma lisaseletustega ja läbirääkimiste juhtimisega süvendada raamatuis käsitletud küsimusi. Peale minituid raamatute võiks märkida veel järgmisi:

Ella Treffner: Lapse mäng ja mänguasjad.

õ. Ploompuu-Van Neet: Eeskuju ja kasvatus.

Aino Aret: Laps ja tema sõbrad.

Kõik need on väikesed ühepoognalised raamatukesed, hind à 10 senti. Nendegi kohta võib sama öelda, mis on öeldud eelmiste raamatute kohta.

Hans Kruus: Jakob Hurda kõned ja avalikud kirjad

Eesti Kirj. Seltsi väljaanne. 246 lk., hind kr. 5.50.

Heinakuu 22-sel möödus 100 aastat Jakob Hurda sündimisest. Mainitud raamat tähistab J. Hurda 100. sünnipäeva ja sisaldab tema kuus kõnet: 1. Kõne üldlalupeol. 2. Kõne ärkamisajategelaste koosolekul Helmes 1870. a. 3. Avakõne E. Kirjameeste Seltsis. 4. ja 5. Kõned pedagoogilisel õhtuil Tartus. 6. Kõne kirikuõpetajate sinodil Valgas.

Tähtsamaiks kõneaineiks on emakeelne kool, oma rahvuse salgamine ja muud kultuurpoliitilised küsimused. Kõnedele on H. Kruus juurde lisanud vajalikud kommentaarid ja sissejuhatava artikli, mis aitavad meile lähemale tuua ja mõista kõnedes puudutatud ajajärku. Kuna ärkamisaeg on meist juba üsna kaugel, temal aga on määrav tähtsus meie rahva ajaloos, siis seda valgustav teos peaks olema teretulnud meie õpetajaskonnale, seda enam, et Jakob Hurt oli ka õpetaja poeg ja kooli küsimused olid ta südame lähedal.

Noorte ajakirja „Meie Nooruse“

12. number on ilmunud ja sisaldab järgmisi kirjutisi: 1. J. V.: Raamatu-nädalaks. 2. Juhan Jaik: Välis-Eesti päevaks. 3. M. Sillaots: Aare ja Ilmari uued sõbrad (12. järg). 4. Näide Ameerika laste loomingust: Jutt Ferdinandist. 5. Must mees (optiline trikk). 6. Paul Rummo: Noorte vaimuvara lättel (Noorte raamatukogu ja lugemistuba külastamas). 7. Silmapetted. 8. Kuidas tekkis raha. 9. Naljapildid: Kui osad oleksid vahetatud. 10. Tasa Edur: Hakkame õhku vallutama. 11. M. N.: Ateena.

12. Ëv. J. Voitk: Hülgeküttide saar (Ruhno). 13. J. Roos: Sadda aastad meie hea Ma-rahva lastele Ma-kele üllespandud luggemist. 14. V. Andresen: Lennuk hävingu teenistuses. 15. Ilmar Kiisel: Jalgade tervishoiust. 16. M. Sillaots: Mida lugeda? 17. Tehnilised vigurid: Öölamp. Kannatlikkus kaalule. 18. Toimetuse vestlusnurk. 19. Nupuvõtteid: Au oli kaalul. Mitu kuubikut siin on?

Nagu sellest sisuülevaatest näeme, on „Meie Nooruse“ sisu väga mitmekesine ja huvitav. Ainult imeks peab panema, et „Meie Noorust“ siiski veel mitte küllaldasel arvul ei tellita. On ju üksikuid koole, kus lugejate arv ulatab üle 80, ka mõnes väikeses maakoolis tean olevat üle 20 lugeja, kuid meil on määratu suur arv koole, kus „Meie Noorusest“ midagi ei teata, — sellele vaatamata, et meil otse ametlikest ringkondadest isikute poolt on koolidele soovitatud mitte üksi noorte ajakirja, vaid ka ajalehe lugemist. Koolid, kus juba tellitakse „Meie Noorust“, peaksid küll katsuma mõju avaldada oma naaberkoolidele, kus „Meie Noorust“ veel ei tunta, et need ka juba lähemal ajal temaga tutvust sobitaksid.

Dr. J. Tork'i „Eesti laste intelligents“,

pedagoogiline, psühholoogiline ja sotsioloogiline uurimus, ilmub 1940. a. I poolel, umbes 400 suurt lehekülge, palju tabeleid ja jooniseid, hind 8 kr. Alandatud ettetellmise hind kr. 3.50 kuni 22. detsembrini 1939.

Teos on saanud väga hea arvustuse meie pedagoogiliste eriteadlaste poolt.

Soovitame igale koolile tellida mainitud teos, mis muidugi ei tähenda seda, et raamatut peale selle veel iga õpetaja tellima ei peaks.

KODUMAALT

A. Õpetajaskonna töömaalt

ÕPETAJATE KOJA TEGEVUSEST

Õpetajate Koja koosolekul 23. oktoobril kanti ette muuseas ka ülevaade Koja tegevusest 1938/39. tegevusaastal, mille tähtsamad osad siinkohal märgime:

I. ÕPPEJÕUDUDE HUVIDE KAITSMISE JA TÖÖ- NING TASUTINGIMUSTE ALAL:

1. Esitati HM-le parandusettepanekud õppejõudude teenistusseaduse kavandi muutmiseks.
2. Esitati märgukiri HM-le riigi poolt maksetava palgaosa vähendamise asjas.

3. Korraldati ankeet tagavaraõpetajate töö- ja palgaolude selgitamiseks ja esitati HM-le Koja seisukohad tagavaraõpetajate tööjõu kasutamise asjas.

4. Esitati HM-le märgukiri õppekäike juhtivate õppejõudude päeva- ja sõiduraha asjas.

5. Esitati maaõppejõudude palgamaksmise korra ümberkorraldamise asjas märgukirjad HM-le ja Siseministeeriumi Omavalits. Talitusele.

6. Esitati Koja seisukohad HM-le tagavaraõpetajate teenistusjuhendi kava asjas.

7. Esitati HM-le märgukiri õppejõudude laste õppemaksudest vabastamise asjas.

II. KOOLI- JA ÕPPEKORRALDUSLIKKUDE KÜSIMUSTE ALAL:

1. Esitati Koja seisukohad HM-le: a) algkooli õpetajailt nõutavate töökavade asjas; b) õpilaste käitumise ja teadmiste hindamise aluste asjas; c) kooliametite seaduse eelnõu kohta; d) keskkooli- ja gümnaasiumiõpetajate ettevalmistamise reformi asjas; e) õpilasekskursioonide korraldamise asjus; g) standardkoolipingi küsimuses; i) noorsoo organiseerimise asjas; 1) tööstusõpilaste kooli õpilastelt nõutavate haridusliikude eeltingimuste kohta; p) 3 kompl. algkooli standardhoone projekti suhtes; v) noorsooajakirjade asjas; õ) õpilaste teadmiste ja käitumise hindamise asjas.

4. Esitati märgukiri Riigi Ringhäälingule õppejõududele kuuluvate koolisaadete kuulamiseks antavate vastuvõtjate raadiomaksust vabastamise asjas.

5. Paluti HM-i võimaldada Kojal esitada knididaate Koolide Õpperaamatute Hindamise Komiteesse nimetamiseks.

III. ÕPPEJÕUDUDE EDASIHARIMISE ALAL:

1. Korraldati: a) Keskkooli- ja gümnaasiumiõpetajate kongress; b) Ajaloo ja kodanikuteaduse õpetajate päev; c) Matemaatika-, füüsika- ja kosmograafiaõpetajate VII kongress; d) Eesti keele õpetajate päev; e) Kodumajandusala õpetajate täienduskursus; g) Naiskutsekoolide õpetajate täienduskursus; h) Majandusl. koolide õpetajate päev; i) Aianduskursus täiendusk. õpetajaile; j) Täiendusk. õpetajate päevad; k) Tööstus- ja majandusõpil. päevad; l) Põllumajandusl. koolide õpet. täienduskursus; m) Majandusl. k. õpetajate suvipäevad; n) toetati algkooliõpetajate täienduskursusi Tartus ja maakondlike algkooliõpetajate täienduskursusi ja päevi.

2. Määrati toetust: a) Võimlemisõpetajate Seltsile naisvõimlemisõpetajate täienduskursuste korraldamiseks; b) Laulu- ja muusikaõpetajate kongressile; c) EKESKO Tallinna osakonnale; d) Täienduskooliõpet. ühinguile ühe õpetaja lähetamiseks Lätimaale; e) Põllumajanduslike Koolide Õpet. Seltsile õppetulemuste näituse korraldamiseks ja reale algkooliõpet. täienduskursustele, lasteaednike täienduskursusele jne.; g) rida toetusi välisreisideks õppejõududele.

3. Algasid tööd keskkooli- ja gümnaasiumi õppeainete süstemaatiliseks läbitöötamiseks järgmised toimkonnad: 1) eriküsimuste-, 2) üldpedagoogika-, 3) Eesti keele-, 4) võõrkeelte-, 5) filosoofia-, 6) mat.-füüsika-kosmograafia-, 7) looduse- ja maateaduse-, 8) laulu- ja muusika õpetamise toimkonnad.

IV. MUUDEL ALADEL:

1. Võeti esindaja kaudu osa Suomen Kasvatusopillinen Yhdistys'e 75. aastapäeva pidustustest.
2. Võeti osa Kodan. Õhukaitse poolt korraldatud organisatsioonidevahelisest koosolekust.
3. Valiti Koja esindaja Haridusliidu õpiringide nõukokku.
7. Võeti osa Soome algkooliõpet. Liidu aastakongressist 11. juunil 1939. a. Tamperes.
8. Võeti osa Rahvusvahel. Õpetajate Liidu Föderatsiooni kongressist Pariisis.
9. Toetati ja võeti osa karskuskasvatustöö organiseerimisest algkoolides ning XIV võistlusõpingu teostamisest.
10. Määrati 150 krooni Petseri, Võõpsu ja Vasknarva tuleõnnetustel kannatanud õpilaste toetamiseks.

E. Õ. LIIDU JUHATUSE KOOSOLEK

peeti talvekuu 19-dal. Liidu esimeheks valiti Enn Murdmaa, esimehe abideks A. Roos ja J. Söödor, kirjatöömatajaks H. Ennemuist, laekuriks A. Ruut. Need ametitega juhatuse liikmed moodustavad ka ühtlasi sekretariaadi, kuhu kuulub ka veel Liidu sekretär V. Horm.

Moodustati järgmised toimkonnad: pedagoogiline, eesti keele, hõimu, tööõpetuse, laulu- ja muusikaõpetuse, karskuskasvatuse, kooliaiiduse, organiseerimise ja usuõpetuse toimkonnad.

Järvamaa Õpetajate Liidu algatusel arutati ümberasustamise tõttu lahkunud sakslastele kuuluvate sihtvaranduste ja kultuurharidusliikude seltside varanduste küsimust. On selgunud, et üksikud mahajääjad sakslased ühes saksa-baltimeelsete eesti kodanikkudega püüavad mainitud seltse ja asutusi ümber kujundada ja neid rakendada erisuunalisele tegevusele. E. Õ. Liit leiab, et oleks vaja samme astuda administratiivsel ja seadusandlikul teel, et sellised organisatsioonid rakendataks Eesti rahvusriiklike ülesannete täitmisele.

Otsustati pöörduda E. Õ. Liidu organisatsioonide poole ettepanekuga, et need kaasa aitaksid P. Põllu mälestuse jäädvustamise korjanduse kordaminekuks.

JOONISTAMISÕPETAJATE II KONGRESS

peeti novembrikuu 12-dal Tallinnas, millest võttis osa 54 joonistamisõpetajat. Kanti ette kuus referaati. Võeti vastu järgmised resolutsioonid:

1. Joonistamine tunnistada üheväärselt omakultuuri ja esteetikat taotlevate eriainetega. Ta tasakaalustab teoreetiliste ja praktiliste ainete ühekülgset, seistes kultuurilisi väärtusi taotlevaist õppeaineist juhtival kohal. Teda tuleb kooli õppekavas pidada võrdseks, näit., algebra ja kehalise kasvatuse õpetamisega. Joonistamine soodustab isetegevust ja võimaldab kõrgematest kunstivaradest osasaamist.

2. On vajalik joonistamise õppekavade revideerimine reaalkoolis ja progümnaasiumis. Gümnaasiumis tuleb suuremat tähelepanu pöörata kunstili-

sele kasvatamisele, kuna see aitab säilitada ja arendada rahvuslikku ja kultuurilist omapära, samuti aitab arendada rahvustunnet.

3. On vaja rohkem rõhku panna õpilaste kunstimeele kasvatamisele.

4. Õpilaste virgutamiseks on soovitatav sisse seada koolides preemiad õpilastele ka joonistamise alal.

5. Joonistamisõpetaja peab omama üldkunstilise ja pedagoogilise hariduse ja ta peab tundma kutsumust pedagoogilisele tegevusele. Õpetaja peab tundma ajakohaseid meetodeid. Ta peab omama joonistamiskiirust, nii et ta vabalt võiks joonistada klassitahvil. Koolis peab joonistamisõpetaja olema esteetiliseks nõuandjaks ja autoriteediks, näit., kooli sisustamisel jne. Õpetaja peab tundma oma maa looduslikku ilu ja omapära, et ta selle mõistmist saaks sisendada ka õpilasele. Õpetamise aluseks olgu rahvuslik põhitoon. Majandus-, kommerts- ja kaubanduskoolides joonistamisõpetaja peab omama teadmisi ka dekoratiiv- ja reklaamkunsti alal.

6. Tõsta joonistamise tundide arvu koolides vähemalt kahele nädalatuunnile.

Tunnistati vajalikuks üleriigilise joonistamisõpetajate organisatsiooni loomine, mille põhikirja koostamiseks valiti toimkond: H. Kuusik, A. Kilgas, J. Nõmmik, A. Ole ja H. Lepik.

Kongressist võtsid külalistena osa ka Läti joonistamisõpetajate esindajad õpetaja J. Laugalis ja lektor J. Erglis.

VI EESTI KEELE ÕPETAJATE KONGRESS

toimub jõulukuu 28- ja 29-dal Tallinnas. Kavas on järgmised referaadid:

1. Dir. V. Alttõa: Päevaküsimusi eesti keele õpetamise alalt.
2. Dr. A. Saareste: Keele osa ja ülesandeid inimese arenemises.
3. Mag. H. Rajamaa: Keeleõpetuse alused ning lähtekohad.
4. J. Roos: Kirjandus keeleõpetuse vahendina.
5. Insp. G. Reial ja mag. H. Rajamaa: Grammatika ja harjutusraamat keeleõpetuse vahendina.
6. Õpet. V. Tauli: Keelekorraldus ja kool.
7. Õpilaste keele ravi:
 - a. Õpet. K. Raud: Sõnavara täiendamine.
 - b. Õpet. E. Nurm: Sõnavormide õiendamine.
 - d. Peainsp. J. Aavik: Lausete korraldamine.

Kongressist võtab osa ka haridusminister prof. P. Kogerman.

Kongress peetakse linna 20. algkooli uutes ruumides (Pärnu mnt. 71). Ühiskorter kongressist osavõtjale on korraldatud Gustav Adolphi gümnaasiumi ruumes (Kloostri tän. 16). Ühiskorter tuleb soovijail ette tellida hiljemalt 18. detsembriks E. O. Liidu büroolt, kusjuures tuleb ette tasuda iga ööpäeva eest 1 kroon (voodi ühes voodipesuga) või 65 senti (voodi pesuta).

ÕPETAJATE KARSKUSKASVATUSE KONGRESS

peetakse jõulukuu 30-dal Tallinnas. Kongressist on kutsutud osa võtma ka Soome karskustegelane koolinõunik Nurmi.

B. Muid teateid

UUEKS KOOLIDE INSPEKTORIKS OSKAR PAAS

Harjumaa koolide inspektoriks alates talvekuu 15-dast s. a. on määratud senine Tartu õpetajateseminari inspektor Oskar P a a s.

UUSI KOOLIMAJU

on viimasel ajal jälle mitu valmis saanud.

P o r k u n i algkooli uus maja õnnistati pidulikult s. a. talvekuu 5-dal. Läks maksma 35.000 krooni.

Talvekuu 29-dal oli U u s n a uue koolimaja pidulik avaaktus. Maja, milles on ka elektriseade, läks maksma 60.000 krooni.

Talvekuu 12-dal toimus P i k a k a n n u uue koolimaja õnnistamine ja avamine. Maja läks maksma 52.000 krooni.

Jõulukuu 3-dal avati pidulikult P u k a uus koolimaja, mis läks maksma 128.000 krooni. Majal on keskküte, vesivarustus ja elektriseade.

HÖIMUNURK

Peatoimetaja K. A. Franssila 70-aastane.

29. novembril täitus 70 eluaastat Suomen Kansakoulunopettajain Liidu häälekandja „Opettajain Lehti“ peatoimetajal ja endisel kauaaegsel Soome algkooliasjade haridusnõunikul fil. dr. Kaarlo Alfred Franssila'l. Sel puhul sai teenekas juubilar rohkete õnnitluste osaliseks, kuigi oli juubeli puhul ise siirdunud — matkale.

Dr. K. A. Franssila on sündinud Sahalahdes, õppis Hämeenlinna lütseumis, astus ülikooli 1890. a., sooritas fil. kand. eksami 1893. a. soomeugri keelte, filosoofia ja ajaloo alal ja promoveerus doktoriks 1907. a.

K. A. Franssila on juba noorena tundnud suurt huvi alghariduse küsimuse vastu. Ta esimene ametikoht peale ülikooli lõpetamist viis teda siiski Lahti rahvaülikooli esimeseks juhatajaks. Siit siirdus ta Rauma seminari soome keele ja kirjanduse lektoriks ja sai viis aastat hiljem sama seminari juhatajaks. Maa iseseisvumisel nimetati dr. Franssila koolivalitsuse algkooliosakonna haridusnõunikuks, 1924. a. sama osakonna abijuhatajaks ja 1932—37 sama osakonna juhatajaks, milliselt kohalt 1937. a. lõpul siirdus puhkepalgale. Samal ajal kutsuti ta „Opettajain Lehti“ peatoimetajaks, millisel kohal töötab praegugi. Otsese töö kõrval on dr. Fr. viljakalt osa võtnud mitmesuguste koolikomiteede tegevusest ja juhtimisest, on tegutsenud kursuste juhatajana. Tema sulest on ilmunud ka mitmed koolialased teosed, milledest tähtsaimaks tuleb lugeda „Algkooliõpetajate valmistus“, „Soome algkool 1866—1916“ j. t. Juubilar on ühtlasi tuntud Soomes tulise seminaridele põhjeneva õpeta-

jate valmistuse pooldajana. Kuna Soomes varem al ajal toimis võrdlemisi vähe keskkooli, siis olid seminarid maa tähtsaimad haridusjanu rahuldajad. Seminaridest võrsunud vanem õpetajatepõlv on teinud suurt ja üldiselt tunnustatud rahvaharidustööd. Seetõttu, kui Soomes kerkis esile vaidlus õpetajate valmistusviiside üle, mille meiegi elasime läbi seminaride ja pedagoogiumide pooldajate võitlusena, dr. Franssila Soomes vana seminaritegelasena astus ägedalt välja seminaride kaitseks vastu kaaluks pedagoogilise ülikooli pooldajaile.

„Opettajain Lehti“ toimetajana on dr. Fr. astunud veelgi lähemale Soome õpetajaskonnale. Seetõttu sai dr. Fr. oma juubelipäeval eriti Soome algkooli ja algkooliõpetajaskonna poolt sügavate tänuavalduste osaliseks. Nende õnnitlustega liitub ka Eesti Õpetajaskond.

SOOME KIRJANIK SILLANPÄÄ NOBELI LAUREAAT

K. a. talvekuu 11-mal sai Soome kirjanik F. E. Sillanpää Rootsi Akadeemialt järgmise telegrammi:

„Rootsi Akadeemia on täna otsustanud anda Teile käesoleva aasta Nobeli kirjandusauhinna ja oleks tänulik teada, kas Teie selle vastu võtate.“
Sillanpää saatis järgmise vastutelegrammi:

„Sügavasti liigutatuna tänan oma maa ja enda poolt mulle osaks saanud au eest ja võtan auhinna meeleldi vastu.“

VÄLISMAALT

NÕUKOGUDE VENE:

Kool on üldine ja sunduslik. 30 miljonit last käib koolis. Koole on kolme tüüpi: neljaklassiline algkool (8—12 a.), seitsmeklassiline mittetäielik teise astme kool (8—15 a.) ja täielik teise astme kool (8—18 a.).

Kõigi nende koolide neljas esimeses klassis on õppekavas emakeel, arvutamine, looduslugu, maateadus, ajalugu, joonistamine, laulmine ja võimlemine. Kõrgemates klassides tuleb neile ainetele veel juurde kirjandus, algebra, geomeetria ning trigonomeetria, füüsika ning astronoomia, keemia, riigi põhiseadus ja üks võõrkeel.

Töö koolides ei piirdu ainult tundidega. On olemas veel väga mitmekesine ja huvitav töö väljaspool kooli. Koolidel on oma raamatukogud ja lugemistoad. Igal klassil on oma seinaleht. Õpilased moodustavad ka mitmesuguseid ringe, millest kõige elavamalt töötavad teatri-, spordi-, muusika-, joonistamise- jm. ringid.

N. Liidu koolides nõutakse kindlat korda. „Pravda“ teatel on koolikord koolides, kus töötavad vilunud õppejõud, üldiselt täiesti rahuldav ja lapsed õpivad hästi. On aga siiski ka koole, kus kord jätab soovida, kus õpilased käituvad õpetajate suhtes vägagi üleolevalt. Põhjust tuleb otsida selles, et laste vanemad ei kasvata lastes armastust ja poolehoidu oma kooli vastu. Koolidel on õige raske võidelda koolikorra rikkujatega. Kuigi koolimäärused näevad ette, et paratamatult halva käitumisega õpilasi tuleb koolist välja heita, ei

taha mõned haridusosakonnad kinnitada õppenõukogude vastavaid otsuseid. Leht leiab, et koolikorra küsimusi tuleb lahendada käsikäes pedagoogilise teooria ning praktikaga.

ROOTSI:

Avalik hammasteravi noorsoole ja täiskasvanuile. Uue eriseaduse põhjal saavad kõik 3—15-aastased lapsed hambaarstlikku abi, kui nende vanemad tasuvad igal aastal: ühe lapse eest 5 krooni, teise eest 3 ja kolmanda eest 2 kr. Järgmised lapsed on maksust vabastatud. Vaeste laste hammaste ravi eest tasu ei võeta.

PRANTSUSE:

Sunduslik sportimine koolides. Kolmes departemangus on sisse seatud igapäevane võimlemisõpetus või sunduslik sportimine.

LUKSEMBURG:

Õpetajate Liit nõuab palgaolude parandamist. Õpetajate Liit nõuab õpetajate tasude seaduses järgmisi parandusi:

- 1) linna- ja maaõpetajate palkade ühtlustamist;
- 2) teatud kindla aja järele tõstmist kõrgemasse palgaastmesse;
- 3) omavalitsustele lubada tasuda õpetajaile järelkooli töö eest kõrgemate normide järgi, kui riigi poolt on määratud, samuti tasuda eritööde eest oma äranägemise järgi.

KANADA:

Õppejõudude puudus. Mõnes maakonnas on karta lähemal ajal õppejõudude puudust, millise pahe kõrvaldamiseks on esinetud ettepanekuga lühendada seminaride kursusi. Õpetajaskonna arvates võiks parandust tuua õppejõudude palkade tõstmise ja kooliolude parandamine.

BOLIIVIA:

Õpetajate ettevalmistus

Praegu on Boliivias vaid üks õpetajate seminar valgete jaoks, mis suudab anda aastas 20—30 õpetajat. See arv on äärmiselt väike, kui arvesse võtta, et rahvaarv Boliivias on 3 000 000 ja kui arvestada 20% rahvaarvust kooliealisi lapsi, siis neid oleks 600 000. Nendest vaid 60 000 last on sisse kirjutatud koolidesse, nii et 90% lastest jääb ilma hariduseta. Õpetajate seminarid on eraldi valgete ja mestiitside ja pärismaalaste jaoks. Umbes 50% lastest (nii siis 300 000) on valged või mestiitsid. Nende jaoks oleks vaja vähemalt 10.000 õpetajat, kuid 28 aasta jooksul, mil seminar eksisteerib, on ta suutnud välja lasta ainult 696 õpetajat, kellest praegu 500 ümber on teenistuses. Isegi kui võtta arvesse kõiki ajutisi õpetajaid ja õpetajate kohustetäitjaid, on nende arv siiski alla 2000. Kui praegune seminar ümber korraldada, võib loota, et ta hakkab andma aastas 40 õpetajat, mis on ka veel väga vähe. Järelikult on ilmtingimata vajalik luua uusi seminare ja õhutada õpilasi neisse astuma, kindlustades õpetajaile kindla ja väärilise elamise võimaluse.

INDIA:**Kasvatuse põhimõtted.**

Peale pikki vaielusi võeti Indias kongressi poolt vastu M. Gandhi poolt esitatud kasvatuse põhimõtted:

1. Põhiidee seisab selles, et lapsele kõige pealt kätte õpetada mõni amet või käsitöö. Riik peab asutama selleks õppetöökodasid.

2. Kirjatundmine ei ole õpetuse sihiks ega ka ta alguseks. Teaduslik ja tehniline õpetus koos moodustavad kasvatuse.

3. Riik ei pea enam üleval ülikooli ega kõrgemaid õppeasutusi. Need asutused peavad ise omaga välja tulema või peavad neid toetama kaubanduslikud ja tööstuslikud organisatsioonid, kes vajavad juhtivaid jõude oma ettevõtetele. Nii võib riik kokkuhoitud summad kulutada masside kasvatusele.

4. Õpetajaid värbitakse mobilisatsiooni korras. Mehed ja naised, kes mõnd ala tunnevad, peavad teatud aja (5 aastat, näiteks) oma ala õpetajaks olema, palgaga mis ei ületa maa keskmist elumaksumust.

Viimane punkt jäi vastu võtmata, selle asemel asutati õpetajate seminar ja 160 õpetajat on juba oma tööks ette valmistatud.

Uued põhimõtted asetavad õpetajaile ka uusi nõudmisi. Kuna õppetöö aluseks on käsitöö, siis langeb ära vajadus range distsipliini järele, pole tarvis õpilastelt nõuda vaikselt paigalustumist. Samuti on võimalik valmistatud esemete müügist osaliselt finantseerida õppetööd.

Nagu näitavad õpetajate seminaris saadud kogemused, on need summad küllaltki suured, nii et võib loota tulevikus pea kõigi koolikulude katmist koolis valmistatud esemete müügist saadud summadega.

UNGARI:**Õpetajate ettevalmistus.**

Õpetajate seminari lõpetasid 1937./38. a. 1155 naist (eelmisel aastal 1112) ja 595 meest (eelmisel aastal 564).

1937./38. a. oli Ungaris naisõpetajate ettevalmistamiseks 4 riiklikku seminari, 4 kalvinistide kooli, 26 rooma-katoliku kooli, 1 luteriusuliste kool ja 1 juutide õpetajannade seminar.

Meesõpetajate ettevalmistamiseks oli 1937./38. a. 7 riiklikku kooli, 3 kooli kalvinistidele, 5 rooma-katoliku kooli, 2 luteriusuliste ja 1 juutide õpetajate seminar.

Lõputunnistusi said riiklikkudes koolides 140 naist ja 196 meest, kalvinistide seminarides 136 naist ja 121 meest, rooma-katoliku koolides 834 naist ja 189 meest, luterlaste koolides 24 naist ja 72 meest, juutide koolides 21 naist ja 17 meest.

„Kasvatus“ ilmub 10 korda aastas. Tellimishind: terve aastakäik 3 krooni, ½ aastakäiku 1 kr. 75 senti. Koos „Õpetajate Lehega“ aastas 6 kr. 50 senti.

Üksiknumber 40 senti.

Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit, Tallinn, Pühavaimu 11.

Vastutav- ja tegevtoimetaja Enn Murdmaa.

Toimetuse kolleegiumi liikmed: H. Jänes, J. Käis, A. Varma.

Trükitud Eesti Ühistrükikojas Tallinnas 20. detsembril 1939.

NOORUS TARVITAB

Milvi hambapastat,

SEST SEE ON ODAV JA HEA,
NING EI SISALDA HAMMASTE-
LE KAHJULIKULT MÕJUVAID
AINEID. _____

A-S. „Ephag'i“ laborat.
TALLINN.

A-S. TEKLA

Riidekoplused:

TALLINN, Suur Karja 15
TALLINN, Pärnu 6
TALLINN, Estonia pst. 11
HAAPSALU, Ehete 2
KURESSAARE, Kauba 2
MUSTVEE, Tartu 15
NARVA, Peetri pl. 4
PAIDE, Turuplats 10
PETSERI, Kaubarida 6/7
PÄRNU, Laidoneri 6
RAKVERE, Turuplats
VALGA, Kesk 13
VILJANDI, Tartu 6-a
VÖRU, Tartu 11

0/0. Tilga ja Ko

Tallinn, Harju 23. Tel. 467-98, 482-83.

Suurel arvul kvaliteet

elektriarmatuure

kabinettidesse, elutubadesse, söögi-
tubadesse, magamistubadesse; kir-
jutuslaualampe, büroolampe, taot.
rauast armatuurid.

Asutuste valgustussisustusi elektri-
armatuuridega ja igasuguseid val-
gustusseadmeid vastavalt erisoovi-
dele kunstnik Peet Aren'i poolt
valmistatud jooniste järgi jne.

Jõulurõõm ei ole täiuslik,
kui puuduvad

Eesti vanima

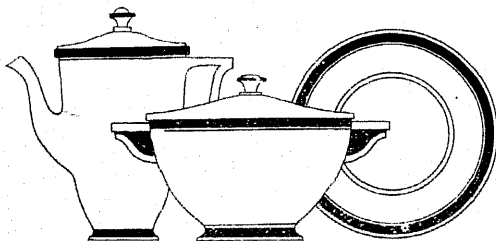
kakao-, šokolaadi-
ja kompektechase

A/S
J. Brandmann

saadused

Nõudke neid kõikjal!

KLAAS PORTSELAN

0/3 D. MIRVITZ JA PD

**Pealinna suurim
valmisriieteäri**

Kaubamaja

„EMPE“

Viru 22

Soovitab suures valikus
igaks hooajaks
**daamide ja härrade
üliriideid.**

Tellimiste vastuvõtt.

„Ühiselu“

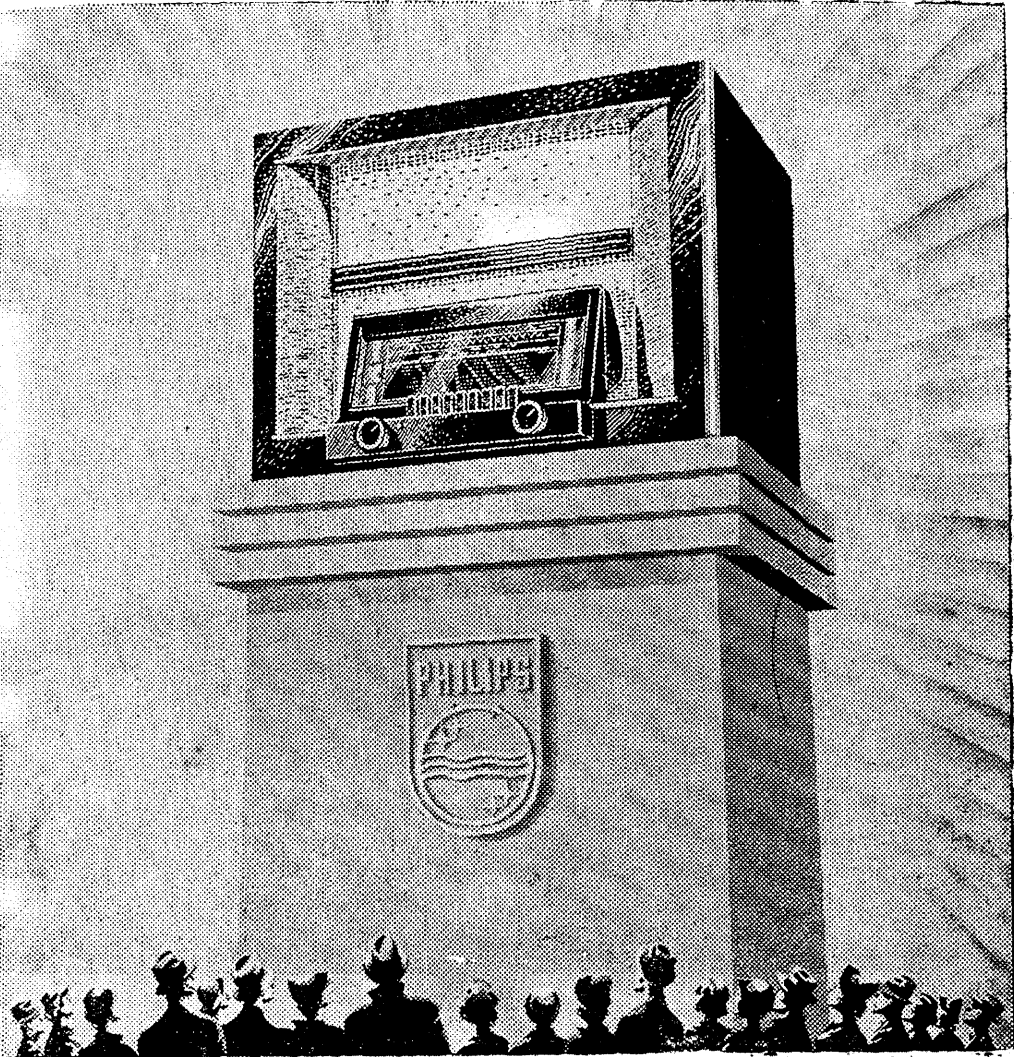
Telefonilised
tellimised
telefon
432-04

TRUKIKOJA JUHTLAUSEKS ON:

hea töö,
täpne ja kiire tellimiste täitmine,
möödukad hinnad.

Sellepärast Aktsiaselts „Ühiselu“ trükikoda
ongi see asutis, mida Teie vajate oma trüki-
tööde täitmiseks.

TELLIMISTE TAITMINE
trükikoja kontoril Pikk 42, Tallinnas.

Jõudis Hollandist kohale kauaoodatud
PHILIPS hiigelsaavutus Olümpia IV

varustatud kõikide moodsate tehniliste uuendustega. Olümpia IV pakub maksimaalseid saavutusi ringhäälingute vastuvõtul kõikidel lainealadel. Tutvuge selle erakorraliselt silmapaistva vastuvõtjaga, mida ka parima tahtmisega ei saa asendada teiste raadiovastuvõtjatega. Demonstratsioon igas lähemas Philips müügikohas.

PHILIPS Olümpia IV. Hind Kr. 415.—

PHILIPS
 MAAILMA SUUREMAD RAADIOTEHASED

- Varustatud PHILIPS survenuppudega.
- Viimistletud lühilaine vastuvõtt.
- Võimaldatud eriti plastiline ja akustiliselt täiuslik ülekanne.